

Tėvynės Sargas

mėnesinis laikraštis su paveikslėliais.

Stovi ant sargybos Lietuvių tautos:
szviesos, tikėjimo ir kalbos.

Gaunamas Prusose už 50 kap. Tilžėje pas J. Łapiną (Goldschmiedestr. 8.)
Klaipėdoje pas Rikard Brusdeyliną kningu, kupezių;
Amerikoje už 1 dolerį Scranton Pa. pas Rev. A. Kaupą (1423 n. Main Ave).

Aukas ant lietuviszkų rasztų priimame ir apskelbiame.

Turinys № 9.

1. Tikras Bažnyezios mokslas apie tautystę. <i>Juosta</i> . . . 1	7. Įvairios žinios. 26
2. „Ant Neapolio Užtakos“ . . 9
Eilės <i>Maironis</i> .	Isz Darbėnų. Isz Skuodo.
Isz Szaczių. Nesąžiniszkas
viendieninis suraszymas musų.
<i>Ignotas</i> . Isz Austro-Vengrijos.
3. Už magaryezias į starszinas pakeftas 10	8. „Ažuolas ir Apuszis“ . . . 33
Eilės. <i>Akyžaida</i> .
4. Patarmės Valsezionims -lietuviams. <i>Snaudulius</i> 14	9. Spaudos dalykuosę 34
5. „Vargdientis ant motynos kapo“
Eilės. <i>Margalis</i> 19	10. Musų rasztai 36
„Ukiszkkasis Kalendorius ant
1899 metų“ sudejo Sargiečiai.
6. Musų mokslavietės 20
Ramygałoje Kiek yra nuo
musų paskiriama apszvietimui?
Amerikoje.	11. Priedas.
Jevų mitałas ir kiti ukiszkieji
Smulkmenišs. <i>A. Sodietis</i> .

Tikras Bažnyezios mokslas apie tautystę.

(Žodis nekuriems nelietuviszkiems ganytojams lietuvių).

Kiekvienas žmogus myli savo tėvynę, savo kalbą, savo tautą, nės tėvynės meilė yra paties prigimimo į szirdis įkvėpta, kamę pati augau platinas. Ta meilė duoda

žmonėms pažinti atskirumą savosios tautos ir ragina prie tolesnio rūpinimos apie užlaikymą jos ypatingumo, savotiskumo. Meilė to paties dalyko surisza kartais didelius milijonius burius į brolišką draugiją, į tautą, turincią ypatingus savo reikalus ir tiesas. Istorija ir kasdieninė politika reiskia, kad visa žmonių triusa yra dėl užganėdinimo tiems reikalams, dėl apgynimo tų tiesų arba dėl atjieszkėjimo, jei galingesnieji neteisingai buvo paveržę jas. Žodžiu, žmonės be paliaubos triusa dėl sutaisymo kiek galima geresnio medžiagiszko ir dvasiszko buvio ne tiek visų, ant viso pasaulio esancijų žmonių, kaip mažesnio savo tautos (genties) burelio.

Ir lietuviai suprato savo užduotį, darbuojas apie pakėlimą gerovės savo sąbrolių ir užlaikymą tų savo ypatybių, kurios juos atskiria nuo žmonių kitos tautos (genties). Szios gadynės lietuvis negan kad supranta, kad jisai ne koksai maskolis ar lenkas, bet dar džiaugias, lietuviu nekuo kitu budamas ir girias kitiems ne lietuviams. Szendien tiktai paskutinis tamsuolis arba visai besmagenis gėdžias lietuviszko savo vardą ir norėtu pasirodyti lenku ar maskoliu, už ką visumet esti iszjuokti; — szviesesnieji-gi lietuviai, prakilnesnieji vyrai teip darbszcziais ir rodžiai kruta apie tėvynės reikalus, lyg kad norėdami kits kitą pravirszyti tėvynės meilėje.

Isz meilės priimdami ant savęs kokias pareigas ir rupestingai pildydami jas, žmonės dagi esti suriszti kitokiu rysziu — visiems jau žmonėms lygiai priverstiniais įstatymais, kuriuos vadinam moraliszkais arba budiszkais, kurie remias ant Dievo prisakymų, kuriuos apema krikszczioniszka tikyba. Dėlto nekartą kilsta klausimas, ar gali visais žmogaus veikalais valdyti vienkart patriotizmas (tėvynės meilė) ir tikyba? Patriotizmas, arba tautiszkumas ar nesiprieszina krikszczionyste, o tikra krikszczionystė ar leidžia užsikrėsti tautystę; pritaikinus prie lietuvių: geras Lietuvos mylėtojas ar gali buti geru kataliku, o vėl tikras katalikas, ypatingai kunigas ar gali turėti ypatingoje savo prieglobstoje tautystę-lietuvystę. Szeip jau, rodos toksai klausimas butu gana juokingas, neprotingas, kad atmisime tą visą daugybę žmonių, karszcziai mokėjusių mylėti

„Dievą ir Tėvynę“; vienok daug randas tokių, kurie par didelį religizšką uolumą, norėtu padaryti visus **tiktai** dangaus tėvynainiais, o ne kokios Lietuvos, ar Lenkijos; kunigams-gi, pasiūstiems be paliaubos minavoti žmonėms apie virszžemizšką anų paskyrimą, neleidžia nė išsižioti apie tautizkus rupesnius, apie tautos kalbą, neturinczius neva nėjokio(?) sąryszio su dangizškais.

Tai-gi czia, pasiremdami ant Szventrasczio, stengsimės parodyti, kad krikszczionystė (resp. katalikystė) nepriesztarauja tautystei, kad Bažnyczios mokslas netik nedraudžia, bet da-gi ragina mylėti savo tautą, tą žemizšką brolių gentystę, neskriausti jos ypattybių, ypacz-kalbos. Beprotystė yra isz patriotizmo paniekinti katalikizskas priedermes, beprotystė yra ir pildymą tų priedermių statyti visai skyrimai nuo tautystės dalykų. Geistumem, kad pasirodytu isz to raszto, kad katalikystė nei vienamę krasztę negali apseiti be tautystės, Lietuvoje tadą be lietuvystės. —

Pirmuosiuosę Szventrasczio skyriuosę aiszčiai užraszyta, kad **visos tautos** kilo isz Augszcziausiojo Vieszpaczio surėdymo ir kad įstabiausias atskiros tautos ženklas yra savotizska kalba. (Isz szito Dievo mokslo reikia suprasti, kad vertimas žmonių iszsižadėti tautizškų savotizskumų yra tai ardymas Dievo surėdymo). Skaitant Nojaus sunus ir gimines, nuo kurių ėma pradžia visos tautos, Szventasis Rasztas sako: „Nuo szitų iszskaidytos yra giminių šalos savo krasztuose, kiekviena pagal savo kalbą ir savo szejmynas savo tautosę“.*)

O truputį toliaus: „Sztitie yra Chamo sunus giminėse ir kalbose, kartose ir žemėse ir tautosę jų“.***) Vieszpats Dievas, bausdamas žmones už didystę, sumaiszė jų kalbą ir iszskirstė juos po visus krasztus; vienok tas žmonių padalinimas į tautų daugybę turėjo ypatingą svarbų užduotį žmonijos gyvenimę. Kaip augmenies iszsiszkietojimas į visokius sąnarius turi savo užduotį prigimimę (gamtoje), nės kiekvienas sąnarys pildo ypatingą veikmę dėl paturėjimo visos gyvybos, teip-pat ir žmonių iszsiszkietojimas į tautas

*) Gev. 10, 5.

**) Gen. 10, 20.

turi nesulyginamai didesnę priežastį, nės kiekviena tauta sutaiso ypatingą duoklę visuotiniai kulturai, kiekviena pildo sau paskirtą pasiuntinystę istorijoje. Todėl-gi kaipo laužymas prigimtųjų įstatymų organizmę yra visados klaidingas, nės gimdo tiktai skausmus ir augmenies pageidimą, teipo-gi ir peržengimas prigimtųjų žmonijos įstatymų yra ne vien pasirikimas, isz kurių plusta daug daugiau sopulių ir gilesniųjų žaizdų, bet yra pikežiausis tautos tiesų nuskriaudimas ir didžiausi **nuodėmė**, nės prigimimo įstatymai dėl žmonijos yra vienkart ir moraliszki prisakymai.

S. Rasztas Senojo Sandaros moko toliaus, **visos tautos** busiancios paszauktos į Kristaus Bažnyčią garbintų V. Dievo savo kalboje ir pagal savo paproczių. Izaijas Pranaszas, apreikszdamas ateisiantį Iszganytoją, džiaugias dvasioje isz to, kad visos tautos pažins Jį ir szlovins: „Ir iszvys tautos tavo teisingąjį ir visi karaliai tavo garbingąjį“²⁾ Dėltogi, kunigaikszcziai Apasztaų — s. Petruį pradėjus skelbti Evangeliją ne vien tik žydams, bet ir svetimoms tautoms: „Dar Petruį tebekalbant tuos žodžius, s. Dvasia krito ant visų, kurie klausė žodžio. Ir nusistėbėjo isz apypiaustymo (tai yra isz žydų) vierniejį, kurie su Petru atėjo, kad ir ant stabmeldžių s. Dvasios mylista buvo iszlieta“³⁾ nės žydai manė Kristaus Bažnyčia esanti dėl jų tik vienų, dėl vienos tautos įstatyta, kaipo Senojo Sandaro Synagoga, prie kurios jie paties vieni teprigulėjo. Isz tolesniojo Apasztaų pasiėlgimo visiems jau buvo suprantamas tautų paszaukimas į Bažnyčią. S. Povilas girias isz to, kad jis paszauktas yra apsakinėtų Iszganytojo mokslą visoms tautoms, vadindamas savę „mokytoju genecių“, „Kristaus kaliniu už pagonus“⁴⁾; jisai uoliai darbavos ir vargo, toli keliaudamas, idant tiktai visos tautos pažintu ir garbintu Augszcziausį jų vieszpatį, kaipo paraszyta yra psalmuose⁵⁾: „Garbinkit vieszpatį visi pagonis; szlovinkite Jį visos tautos“. Dievo garbės jieszkodamas, s. Apaształas trokszta, idant kiekviena tauta

2) Js. 62. 2.

3) Act. Ap. 10. 44. 45.

4) Eph. 3. 1.

5) Ps. 116. 1.

szlovintu Vieszpatį prigimtoje savo kalboje, „Idant kiekvienas liežuvis išpažintu, kad V. Jezus Kristus yra garbėje Dievo Tėvo“⁶⁾ o kitoje vietoje⁷⁾ tam pacziam tikslui priveda paties Vieszpaczio žodžius, isztartus par Izaiją Pranasą: „Sako Vieszpats: priesz manę priklaups kiekvienas kelis, ir kiekvienas liežuvis išspažins Dievą“⁸⁾ Tai-gi be kraipymo szventraszczio sakinių gal nutarti, kad pagal Augszcziausiojo Sutvertojo įstatymų, szventosę kningosę užraszytų, **visa Dievo garbė, t. y. maldos, mokymas, skelbimas szvento žodžio turi atsilaikyti savetiszkoje kiekvienos tautos kalboje.** Tą paczią tiesą galime pritirti teipo-gi isz to stebuklingo atsitikimo, kaip V. Dievas ant Sekminių suteikė apaształams galybe apsakinėti Evangeliją įvairiais liežuviais, kiekvienai tautai jos prigimtoje kalboje. O Dievas juog galėjo tadą apaształų kłausytojus, kalbanczius įvairiomis kalbomis, stebuklingai iszmokyti vienos kalbos, kurią apaształai vartojo: ar rymieczių, ar žydu; vienok teip nepadarė. Tasai pirmasas krikszczioniszkas pamokslas buvo paženklinimo tos pasiuntinystės, kurią Bažnyczia turės pildyti par amžius po visą svieta. Płatinimui tikybos Dievas aprinko lengviausiajė budą, nepriesztaraujantį žmonių prigimimu; Jisai duoda apaształams kalbų dovana, idant par tą stebuklą visas gimines lengviaus atvestu prie s. tikybos. Gražiai iszaiszkina szitą dalyką s. Povilas apaształas: kaipo įvairius muzikos įrankius atskiriame ir pažistame pagal įvairų jų skambėjimą, arba kaipo karėje triubos szaukima suprantame pagal jos balsą teip-pat ir Dievo žodžio skelbėjas suprantą žmones pagal jų kalbą: „O jeigu jūs liežuviu neduotumete suprantamos kalbos, kaip-gi bus suprasta, kas sakosi? lig kad ant vėjo kalbesite. Tai-gi jei nežinocziau kalbos ženklinimo, bucziau lig svetimtautis tam, kuriam sakau, o kurs mau sako, butu man svetimtaucziu“^{*)} Apaształas perspėja savo mokytiniūs, idant iszmoktu kalbos tų žmonių, kuriems nori apsakinėti iszganymo mokslą, nės jeigu

6) Phil 2. 11,

7) Rom. 14. 11.

8) Is. 45. 24.

*) I cor. 14. 7—11.

nemokėtu svetimtauczių kalbos, tai kaip-gi juos patrauktu prie tikėjimo? Tai-gi ne tautos turi mokytis krikščioniszkų skelbėju kalbos, bet patis skelbėjai įvairių tautų kalbos, nės tautos nėkad os nenustos vartojusios prigimtą savo szneką. Isz paties pasielgimo s. Povilo galima nuspręsti, kad vartojimas svetimos kalbos apsakinėjime Evangelijos prieszingas yra Szventraszczio mokslui. „Apasztalų Darbuosę“ skaitome, kaip tasai apasztalas, sugrižęs isz Mažosios Azijos į Jeruzolimos miestą, pradėjo žydus mokyti ir kaip jis buvo skustas už tat rymiecių tribunui. S. Povilas sznekėjo su juomi graikiszkai, stovėdamas ant augszto gonko Antonijos bokszto, iszstatyto prieszais Jeruzolimos bažnycią; po jų kojų žydų minios krutėjo, laukdamos nusudijimo ir smerczio apasztalo. S. Povilas vienok, trokszdams kuodaugiausiai žmonių patraukti prie Kristaus, praszo tribuno, idant leistu jam prakalbėti prie žydų, jieszkanczių jo kraujo; ir isztiesų, s. Povilas atsiliepė prie jų; bet kokią kalbą? ar graikiszką, kaip sznekėjos su tribunu? jug-gi ir žydai tuokart vartodavo tą kalbą. Ne! S. Rasztas pasakoja: „O kad jis leido, Povilas, stovėdamas ant laipsnių, mōsterėjo ranką prie minios, o visiems nutilus, prakalbėjo **żydiszku liežuviu**, tarydamas“...*)

Žydai užmetinėjo Povilui, buk jis, draugaudams su Trofimu, pagoniu isz Efezijos miestą ir vesdamas jį į bažnycią, laužo tikėjimo ir tautos įstatymus; tai-gi s. Apasztalas teisindamos dabar moko žydus žydiszškai sakydamas, ir jis pats esąs jų brolis-tautietis, o pasakodams apie savo atsivertimą nepraleidžia ir to pridėti, juog Vieszpats kelyje į Damaszką kalbėjo jam žydiszku liežuviu. „O kad iszgirdo, kad žydiszku liežuviu sznekėjo prie jų, **didesnį tylėjimą** padarė“...**) Apasztalas kalbėjo žydiszškai, norėdamas pertikrinti klausytojus, kad krikščioniszkas mokslas negina tautos tiesų, prigimtos kalbos.

Szventrasztyje randame dar Vieszpaties Dievo parspėjimus, kad viena tauta neparsekiotu antros, kad kita kitos tautiszkų tiesų nenuskriaustu. Stabmeldsziai senobėje tikt

*) Act. 21. 40.

**) Act. 22, 2.

savo svetimtauciais apseidavo nežmoniszkai ir su paniekiniu vadindavo juos „barbarus.“ Buvo tai paklydimas ir aklybē, ī kuriā pakliuvo ir kiti prigimimo jausmai, nustoje tikros Dievo szviesos. Zyđai, noris teipo-gi neapkęsdavo atėjunų, vienok pagal Dievo prisakymų turėjo apseiti su jeis teisingai ir mielaszirdingai. Levitų kningosę skaitome: „Jeigu atėjunas gyventu jusų žemėje ir butu terp jusų, neiszmetinėkite jam: ale tegul bus terp jusų kaipo savasis, ir mylėsite jį, kaipo patis savę“ (XIX, 33, 34). O kitoje vietoje: „Vienokiszkas sudas tegul buva terp jusų ar atėjunas, ar savasis sugrieszytu: nės asz esmi Vieszpats Dievas jusų“ (24, 22). Pranaszai, iszmetinėdami Izraėliui už jo nusidėjimus, bardavo jį teipo-gi už atėjunų nuskriaudimą: „Atėjuną . . . nepaniekinkite“ (Jeremijas 7,6) „atėjunui iszmetinėjo viduje tavę“ (Ezekijelus 22,7) Krikszczionystė atėjo užbaigti tą, kas Maižiesziaus įstatymę buvo tiktai pradėta, ir atitaisyti tą, kas stabmeldžių svietę buvo sulaužyta. Krikszczionystė par visotinę tikrąją meilę visas gimines suvienijo į Bažnyčią; suvienijo, nenaikindama tų dalykų, kurie kiekvienai tautai yra ypatingi, atskirtingi, kurie ją charakterizuoja, nės tie dalykai, kaip matėme, paeina isz surėdymo to paties Vieszpacio, nuo kurio ir krikszczionystė turėjo pradžią; ale jinai suvienijo isznaikindama tą, kas stabmeldystėje buvo paniekinta, neapkęsta, ir sulygino visų tautų tiesas, iszrodydama, kad visi esame vieno ir to paties Viėspacio sunumis, visi — Kristuje broliais. S. Dvasė, kaip skaitome bažnyczios maldoje „par tulybę visų kalbų gimines tikėjimo vienyben surinko.“ Bažnyczios Balsas: „nebėra žydo nei graiko . . . nės visi esata, kaip vienas Kristuje Jezuje“ — neturėjo tokios prasmės, buk jau nebebus toliaus nei žydo, nei graiko ypatingo savotiszkumo, nei žydiszkos, nei graikiszkos kalbos, nei žydiszkų, nei graikiszkų paproczių; bet tai iszreiszkė, kad nuo szio laiko visos tautos turi vienokiszkas tiesas, kad nei vieno žmogaus negalime neapkęsti, persekioti arba paniekinti vien dėl to, juog jis kitos kilmės. O kad pirmieji žyđai apkriksztyti savo paproczius ir apeigas norėjo užmesti atsivertusiems į krikszczionystę graikams, o szitie pagal senovės pradėjo

niekinti žydus, tad s. Povilas ėmė visiems iszmetinėti: „dėlko svetimtaucziams liepiate žydiszkų paproczių prisilaikyti“ jei įsakė, idant visi užlaikytu savo tautos paproczius ir ypatingą savotiszumą, jei tikt szitie dalykai nesiprieszins Dievo ir prigimimo įstatymams, dėlto kad priesz Dievą ir priesz krikščionystę visų giminių tiesos yra lygios, „nės nėra atskirio terp žydo ir terp graiko, nės tas pats Vieszpats visų, turtingas visiems, kurie jo szaukias“ Tai szitoks yra Szventraszcziio mokslas tautystės dalykuosę!

Todėl-gi tikra s. Bažnyczia visados kalbina žmones jų prigimtoje kalboje, visur, kur tikt galėma, ganytojus jiems paskiria, isz jų paczių burio, visur skelbdama vieną ir tą patį mokslą gauna įvairią pavirszutinę iszvaizdą pagal tautos dvasią. Bažnyczia nenaikina tautystės, ale ją apgina nuo neteisingųjų užpuldinėjimų, užlaiko tautos padavimus, auklėja jos raszliavą. Nuo vieszpataujanczių galiunų, Bažnyczia visupirmu reikalauja, kad jie tiesą apgintu o nusidėjimus draustu, nės isz savo vieszpataavimo turės iszduoti skaitlių priesz karalių Karalių, visiems gi žmonėms duoda pažinti tikrą jų liuosybę ir vertybę; par tai žmonės įgijo asabiszkas tiesas teip tvirtas, kad ir pargalėtojai ne drįso jų sumindyti; acziu krikščionystės dvasei ir karėse nuveiktos tautos atgaudavo tiesas ir toleranciją nuo savo pargalėtojų. Tas pats krikščionystės tikslas, kurs jau rymieczių, vieszpatystėje trupino vergijos panczius, kurs par visus anžius mažindavo visą karių baisumą ir gesindavo prieszų užsidegimus, tas pats krikščionystės tikslas pražydėjęs dabar visoje ramybėje ir tiesų lygybėje, visoms tautoms duoda ląvintis ir stiprintis pagal augszcziausiojo Vieszpaties surėdymą.

Ką-gi tadą pasakys, kuom teisinsys Vilniaus vyskupijos klebonai ir džiakonai ir Rigos pralotas, kurio religiją dengia persekiojimą, neleidimą į bažnyczią lietuviszkos kalbos?

Juosta.

Ant Neapolio Užtakos.

Ant Neapolio užtakos saulė staczių
 Nebelidžia žemyn spindulių,
 Tik nuo Kaprijos*) siunczia łąbanaktį rumams
 Ir ant kaľno Nezuvijo raustantiems dumams,
 Auksu raszo krasztus debesių.

Kažiurėk tik į vakarus! Rodos kaľnai
 Auga, skleidžias isz marių antai!
 Naivaryksztė jų gražei septynžiedžius renka?
 Ar tai rasit isz užmario garlaivei slenka?
 Ar tai debesis vien tematai?

Pažiurėk tik į vakarus! Tokio dangaus,
 Tokio mėlino, tokio gražaus
 Fra Angelico da Fiesole**) neraszė,
 Nors Marijos padėjimo klupodams praszė,
 Kada budavo Dvasią pajaus.

Rupestingos dienos baigias triusas sunkus;
 Leidžias vakaras tykus, ramus.
 Pamažu lazzaronių***) rėkimai nutiľo;
 San Martinas****) augsztai „Aniols Dievo“ prabiľo
 Ir ant poterių praszo visus.

Ant Neapolio užtakos, ant mėlinos
 Neregėti mažiausės bangos:
 Paskutinė nuskendo į marių gilumą!
 Isz dangaus nesza Aniolas saldų ramumą,
 Migdo darbus žmogaus ir gamtos.

Tyli žemė, dangus. Tik žvaigždžių spinduliai
 Dreba, margsta isz augszto puikiai,
 Cit! girdėtis! . . . Ar žvaigždės užmigdo Mariją
 Ar tai gieda gondoleriai Santa Lucia?
 Ach teip gieda, linguoja saldžiai:

*) Kaprija — sala ant marių į vakarus nuo Nezuvijo.

**) Fra Angelico da Fiesole savo tėplionės raszė klupodamas; jo tėplionės atsizėnklina ypatingu sau łąbai gražiu mėlinumu. Vienas isz didži-
 ausių anglieszkų tėpliojoju.

***) Lazzarenis — vaľakas dykaduonis, rėkdami reikaľauja paszaľposi

****) San Martinas — garsiausė Neapolio bažnyczia; stovi augszta.
 ant kaľno.

„O saldžiausias Neapoli, žemė graži!
 „Kur gamta rodos szypsos pati!
 „Tu nuvargusią duszją, kaip andrą nutiľdai;
 „Ją garmaniją, Santa Lucia, pripiľdai
 „Ir į dangų saldžiai vadini.

Maironis.

Už magaryczias į starszinas pakeľtas.

Ligsziolei valsczionįs tankiausiai už magaryczias iszszirenka starszinas, storastas ir kitas gerasias valscziaus vyresnybes. Įpatingai į starszinas retasis pakeliamas yra be magaryczjų. Kursai daugiau piningų paskyrė vyrams ant pragėrimo, o negeriantiemsiems didesnę papreką pakiszė, tas ir paliko starsziną. Tokia jau yra mada, įsikerėjusi nuo senos gadynės. Bet tas paprotis yra labai prapultingas mūsų tėvynei; reikia jį nusikratyti.

Geras žmogus neduoda magaryczjų, kad jį į starszinas iszskirtu -- įisai neľabai tenori į tą vyresnybę pakeliamas, dėl to kad jis žino, juog ta tarnava nėra lengva iszpilyti, o turi daugybę pavojų. Bet randasi vyrai su menką sąžinę (arba sumnenę), kurie troksztę trokszta tos vyresnybės, vildamies pasipelnysi isz starszinystės, kaip kitus numano darant; tokie gobsziai ant svetimo turto ir vyresnybės su karszcziausiu troszkimu smeigiasi į starszinystę, nesigailėdami poros szintų rublių iszleisti ant magaryczjų ir paprekų vyrams ir tarpininkui (posredninkui). Ir vyrai su džiaugsmu iszrenka tokius į starszinas, nesirupindami tuom, ką iszrinko: ar szelmį, ar gerą žmogų. Jiems vis tiek: kad tik magaryczjų gautu. Per tatai į starszinas įsismeigia bľogiausi žmonės, vyrai be sumnenės, kartais ir bedieviai, kuriems vis-tiek ar katalikais buti ar pravoslau-nais, dėlto kad jie nėjokio prisiriszimo neturi prie Szv. Rymo Katalikų Bažnyczios, visoki sukcziai, szelmiai, girtuokliai ir kiti panaszų netikėliai. Pajėmę į savo rankas valdžią ant valscziaus, vieną tiktai turi mislį: kaip įtiktų posredninkui, sprauninkui, gubernatoriui, kurių labai bijosi, kad jo neiszmestu isz tarnavos, o sumnenės balso nebekľauso; ilgainiui teip pripranta bijoties ir kľausyti

maskolių vyresnybės, kad pradeda maskoliams tarnauti labjaus neg Dievui, maskolizškos vyresnybės labjaus bijoties neg Dievo.

Tokių netikusių starszių labai daug randasi. Tai tikra nelaimė Lietuvai szioje rusczioje gadynėje. Maskoliai nori isznaikinti Lietuvos katalikizšką tikyba ir kalba — nori ir steigiasi lietuvius paversti į ruskius ir pravoslaunus, o bedieviai starszinos padeda maskoliams sziamę dalykę. Vieni persekioja lietuviszškas kningas ir laikraszczius; kiti įkalba valseziui, kad įsteigtu maskolizšką abrozą kancelarijos kertėje; tretii priverczia valsezionis, kad įkurtu naujas maskolizškas izškałas, norints ir be to užtenkamai jų yra pristatyta; kiti vėl perkalba valsezionis, kad darytu „prigovorą“ ant partraukimo naujų kningų dėl izškałas, o tos kningos yra prieszingos katalikų tikybai; o kiti varo vaikus į izškalą, jei kartais jie pabėga dėlto, kad ten kunigas nevaikszcziuoja mokytų Katekizmų, o popas lanko izškalą ir vaikus paikina, ir teip toliaus. Kas skaito laikraszczius, tas žino ne vieną tokį buvus atsitikimą.

Visuliudniausis yra bedievis Vaszkio, įlakių starszinos, pavyzdis. Jau bus szeszti ar sekmi metai atgal, įlakiszškiai buvo sugavę arklavagius. Atvažiavo asesorius ant tyrinėjimo, bet vagių nearesztavojo, paleidė juos. Tada žmonės supyko, pradėjo burgėti ant asesoriaus, kad vagių užtartytojas yra. Asesorius tuojaus praneszė augsztesnei vyresnybei, buk valsezionis pakėlė maisztą priesz vyresnybę. Pribuvo vyresnybė dėl izsziteiravimo, patpirma paklausė starszią Vaszkį: „Ar tikrai buvo buntas?“ Starszina Vaszkys atsakė, juog tikrai buvo „buntas“. Už tatai daug valsezionių buvo paimti į kalinę, kurioje nekurie ir numirė. O vis tatai per starszią Vaszkį: už arklavagius ir už vagių užtartytojų-asesorių užtarė, o savuosius valsezionis nieku nekaltus už kaltininkus padavė, į turmą sukiszė. Bet Vaszkio trimetis baigėsi, prisiartino rinkimaii starszinos. Visi tarė, Vaszkį nebebusint starszią. Ale kur tau! magaryczios pergalėjo: tą patį Vaszkį vėl izzrinko į starszinas. Vaszkys gudriai apsejo su „vibornaisiais“: vienus prigirdė, o negeriantiemsiems po rublių, kitam po porą rublių įspaudė, ir viskas gerai izšėjo. Daugis numanė,

juog Vaszkys yra blogas žmogus, nevertas nei deszimtininku buti; bet papirktuju atsirado didesnė syła, ir pergalėjo. Pasilikęs ant tarnavos, Vaszkys igavo dar didesnę drąsą, labjusiai plėszti pradėjo paprekus be mielaszirdystės, girtuoklavo, bankietus kėlė dėl maskolių, kurius labai buvo isimylėjęs. Nekuriems pagaliaus gyrėsi, esąs sąnariu paslaptinės policijos. Iszmingesnieji vyrai liudėjo, regėdami szioķį starszinos elgimos, o valszionių tamsybę ir apjekimą. Nės, szitai, pernai ir vėl tą patį Vaszkį iszskyrė į starszinas, bene į trecziąjį trimetį; o vis per magaryczias. Dabarcziui jau regime Vaszkį besielgiant kaipo tikrą maskolių policijantą. Jisai-gi szimet apskundė maskoliams ūakių kunigus: Kleboną Nekroszių ir kamedorių Kanapecką, privertė nekurius latrus prie neteisingo liudyjimo ant kunigų; per tat kunigai yra iszvaryti Sziaurinėn Rosijon. Bet apie tai buvo apraszta praėjusiuoju kartu (veizdėk N. 7.)

Posredninkas ir asesorius su kitais Vaszkio prieteliais platina terp valszionių kalbą, buk Andrėkus esąs priežastim iszvežimo kunigų. Bet netikėkit tiems plepałams: tycziomis anie platina melagingą garsą, kad nuteisintu Vaszkį, idant valszionis ant jo nepyktu. Andrėkus yra stipras katalikas; o Vaszkys seniai žinomas bedievis ir didelis maskolių prietelius, pasidavęs ant tarnavimo pravoslaunai tikybai ir prisiekęs naikinti katalikiszķą tikybą ir lietuviszķą kalbą, besķo palikęs sąnariu maskolių paslaptinės policijos. O tos paslaptinės policijos visupirmiausis darbas mūsų szalyje yra szitoks: sekretnai iszuostyti, kas gabena lietuviszķas kningas ir gazetas, kas jas skaito, kas užlaiko lietuviszķą kalendorių, ką kunigai daro bažnycioje, ką sako, kas yra nemylis pravoslaunos tikybos, ar ne kalba kas apie persekiojimus katalikiszķos tikybos, bene peikia kas maskolių elgimos, kas labjaus myli lietuviszķą kalbą, kas labjaus prisiriszęs yra prie Rymo-Katalikų tikybos, ir taip toliaus. Tai-gi prie tos bjauriausios policijos priguli ir starszina Vaszkys; regimai parsidavęs ant pavertimo Lietuvos į Maskoliją, jau pradėjo pildyti judoszystę — savo tikybą ir tėvynę iszdavinėti ant persekiojimo maskoliams. Tiktai dabarcziui vyrai suprato, kad blogai padarė, toki

judoszių, bedievi išrinkdami į starszinas: kai pamatė, kad Vaszkys išvarė į nevalią abudu Įlakių kunigu, bažnyčia radosi tuszczia, be sumos, be pamokslų, kad nebeturi kunigo ligonims apveizdėti su Szventais Sakramentais ir numirėliams palaidoti, kad Szv. Petro atlaidus atliko be kunigų, tiktai szendien pažino savo apsirikimą. Nebenori laikyti Vaszkio ant starszinos tarnavos, norėtu jį iszmesti isz starszinystės, bet jau sunku: visi maskolių vyresnieji užstoja už Vaszkį, kaipo už didžiausį savo geradėją. 8 dienoje liepos mėnesio įlakiszkiei padavė ant savo starszinos Vaszkio skundą gubernatoriui, iszparodydami, kaip Vaszkys be rublio nedirba nėvieno intereso, juog už mažiausį pasiraszymą plėszia nuo valszionių piningus, ir kitų keletą szelmystų sudėjo į tą skundą, ir ant kiekvieno punkto sudėjo liudytojus, kurie žada drąsiai spirginti priesz vyresnybę apie Vaszkio szelmystes, praszydami, kad jį iszmetu isz starszinystės. Už didžiausį prasižengimą skaito liuosavimą jaunikaiczių nuo kareivystės, kurios atranda du atsitikimu. Visi turi viūtį, kad Vaszkys bus iszmetas isz starszinystės. Antrąją skundą įlakiszkiei padavė prie posredninko, keletą kitų kaltybių sudėdami ant Vaszkio, kad posredninkas nebegalėtu užtaryti už Vaszkį, kaipo už didelį piktadėją.

Už tas skundas, už norą ir steigimos dėl iszmetimo Vaszkio isz starszinystės, reikia pagirti įlakiszkius. Ir visuomet, kad starszina pradeda szėlioties, iszdavinėti nekaltus žmones, susirįsza su maskoliais, o savo valszionis ir bažnyčią persekioja, tuojaus vyrams reikia iszmeti isz starszinystės judoszių, ir nesigailėti nei kaszto, nei rupesnio, nesibijoti nėjokių vargų, bet be pertrukio storoties ir storoties, lig nusikraozius nuo judosziaus. Czia yra svarbus daiktas, ir todėl nėjokio vargo ir kaszto nesibijokite dėl iszmetimo judosziaus isz starszinystės,

O rinkdami starszinas, neimkit magaryczių, negerkit tą dieną degtinės, bet pasimeldę prie Dvasios Szventos, tą skirkit į starszinas, kurs yra vyras doras, dievobaimingas, blaivus, iszmingingas. Ir tą iszrinę **nelaikykit ilgai ant tarnavos**, dėl to kad pritirtas yra daiktas, juog ir gerasis kad paliekta starsziną, ilgainių pasileidžia, į szunį pavirsta,

nės pripranta girtuoklauti, imti paprekus, atpranta nuo darbo; per tatai jo sumnenė pagenda, o maskolių vyresnybė įkalba, įgrąžoja jam, kad pildytu maskolių parėdymus ir tuokart pagaliaus, kai tie parėdymai yra prieszingi katalikų tikybai. Ir teip geriausias vyras, ilgai budamas starsziną, iszlengvo pagenda ir į szunį, į judoszių pavirsta. Todėl nei starszinoš, nei storastos nereikia laikyti ilgai ant tarnavos, dėlto kad per ilgą prisigeria maskoliszkos dvasios ir lig szunįs pasintę puola draslyti valsezionis ir Katalikų Bažnyčia. Tankiausiai teip atsitinka.

Dar žodelį primesiu apie rinktinus, arba „vibornuosius“. Negerai daro vyrai, kad į „vibornuosius“ iszrenka menkuosius valsezionis: bobilius, girtuoklius, minksztaproczius, o visi gerieji ukininkai nenori buti „vibornaisias“. Isz to iszeina didžiausi nelaimė: patįs „vibornieji“ nieko neverti, tamsūs, nuplikę, su mažu iszmanymu, ir starsziną iszrenka bile kokį lątrą, kurs daugiaus duos papreku ir magaryczių. Paskui su savo starsziną valdo valseczių, daro visokius prigovorus, neimaž nežiurėdami, ar tie prigovorai prieszingi Katalikų tikybai, ar ne; nei patįs nežino, ant ko pasiraszo. Kokie „vibornieji“, toks ir starszina. Už starsziną atsakymas cilai krinta ant „vibornųjų“, o už „vibornuosius“ — ant viso valseciaus. Todėl ir už Vaszkį atsakys priesz Dievą visas valsecius: kam tokį lątrą iszrinkot į starszinas? Kam jį laikot?

Patarmės valsezionims lietuvims.

Vienybė yra kuoreikalingiausias pamatas kiekvieno darbo ir užmanymo.

Rinktinus (vibornuosius) rinkime isz žmonių, negerianczių degtinės (arielkos) ir protingus, kad nedrebėtu priesz bykokį pisorių ar raudonsiulį.

Atmeskime nereikalingą bailumą visokių maskolpaikių: pisorių, uczytelių, urėdninkų, žandarių, kurie atsiųsti yra mums tarnauti, ne ant mūsų jodinėti.

Turėkime augsztai savo szlovę, neduokime svetimiems ją žeminti ir savo užsiūkymu nenusižeminkime: tegul visi žino, kad ir mes esame „žmonės“, neprastesni už kitus.

Rinktiniai tegul sąžiniskai, be paprekių renka iš gerųjų, teisingųjų teisdarius (sudžias), storastas, starszinas, ne iš vagių ir girtuoklių. Ar-gi gražu turėti sau ažu perdėtinį koki vagį ir szuniałupį?

Darydami prigovorą, žinokime, juog tas, apie kuri reikalauja mūsų nusprendimo visai priguli nuog mūsų valios; czionai jau mes esame ponai; be mūsų nutarimo, be mūsų valios, be mūsų paraszo, nėkoks pisorius, nei starszina, nei tarpininkas nieko nepadarys; galime juoktis, kad pisorius pradėtu gandinti sztrapu už tą, kad sakome, kaip mums reikia ir iszpuola sakyti; niekas negali varžyti mūsų valios ant prigovorų.

Niekados nedėkime savo paraszų ant prigovorų ir kitokių popierių pirma, neg rupe stingai perskaitysime ir viską suprasime, kad pisorius neapgautu mūsų, kaip tai ne vienoje vietoje atsitiko.

Pisoriui, starszinai, urėdninkui ir kitiems vilkams nekiskime piningų į rankas, nės jie turi paskirtą aļgą: ėmimas paprekių (wziatki) yra tikra vagystė, už ką įstatymai uždėda didelę karonę. Jeigu kas pradėtu reikalauti par nevalią piningų, tai ant pirmojo schodo apskelbkime tą, benegėdėsys nuo ko tų praszyti.

Savo moterims užginkime neszioti į kanceliarijas, į iszkelas ir į kitas panasziias vietas kiauszinius, surius, sviestą, žąsis ir kitus daiktus; iszveizdi, kaip senoviszka baudžiava; metas nuo jos nusikratyti.

Nebukime minksztprocziais, tai visoki plėszikai veikia isznyks.

Ant statymo naujų maskoliszkių mokyklų nėkumet nesutikime, nės tokį reikalavimą galime atmesti; gana ir teip lizdų pravosłavijos ir paikinimo mūsų vaikų.

Jei vietinė mokykla mums netinka, ar kad ten isz prastų, pravosłaviszkią tikyba girianczių kningų moko, ar kad kunigo neįsileidžia, tai vaikų savo ten neleiskime, sełskos paliėpimū neklausykime, nės nėra įstatymų, nevalijanczių eiti į netinkamą iszkałą.

Darykime prigovorą dėl iszvarymo isz savo valszių visokių nenaudelių, vagių, skriaudėjų panykelių; liepkime nugabenti juos kuo toliausiai nuo mūsų.

Terp savęs gyvenkime, kaip broliai, nekremskime kits kito, kaipo szunį; su lietuviais tik tesibrolaukime ir priesz juos tik savo szirdį teatverkime, tai ant mūsų neturės galybės atėjusiai, negalės mums vodyti.

Mūsų starszina turi buti blaivus, protingas, drąsus, sąžiniszkas ir dievobaimingas, nės jis yra ponu kanceliarijos ir negali duotis pisoriuui vedžioti savę už nosies. Pisorius turi klausyti starszinos, ne starszina pisoriaus. Geras starszina, tai mūsų Aniolas Sargas; nės jis pardavęs savo duszią, parduos ir savo žmones; o reikia jam atsiminti: kaip mieruosite, teip bus jums atmieruota! kad priseis mirti.

Nesibijokime skysties, jei kas mus skriaudžia, ne-teisingai sztrapavoja: ar kanceliarija, ar policija, ar tarpininkas; siųskime isz savo tarpo keletą iszmintingesnių vyrų į gubernijos miestą; tenai savo lūpomis apsiskųskime „Priedateliui gubernskago po krestjanskim diełam priststwija“ arba ir pacziam gubernatoriui, jei butu nekraujageris. Nėkumet neįtikėkime karcziaminiems advokatams; jei patį negalime važinėti su savo reikalais, tai perduokime „prisiekdintiems advokatams“ su tikru mokslu. Kasztuos mums tik kelionė, užtatai galėsime isz tikro žinoti, juog kaltininkams bus kailis iszdirbtas, juog paskui bijos mūsų. Jeigt nubausti kerszytu, ir vėl nuvažiuokime su skundą; tikrai iszmesime isz vietos nemažonų skriaudikų; tas bus naudingiaus, neg nuolat provotis terp savęs.

Drąsius teisybės jieszkotojus visi guodoja ir szelpia.

Apseikime visur teisingai ir protingai, sumažės mūsų vargai ir įgysime gerą szlovę ir terp savo prieszų.

Saugokimės žydų, bet jiems prisižiurėją, perimkime nuo jų drąsumą ir vienybę.

Kur tik galime kits kitą szelpkime, kits kitam padėkime.

Kiekvienamę miestelyje, kiekvienoje sodoje įsitaisykime savo, krikszczioniszkus kromelius ir visa ten pirkkime. Kas užlaiko kromą, o tokių lietuvių jau nemaža yra, tai turi gerą pelną, nesunkų darbą, o saviesiams duoda gerą tavorą.

Neišsižddėkime brangiausios savo tėvynės — motynos, Lietuvos; biau ru gėdėtis lietuviszkos kalbos ir dėl įtikimo burliokams ar lenkams griebtis už jų kalbos.

Prie kitų galime kalbėti kitų kalbą, bet ir kiti prie mūsų turi kalbėti mūsų kalbą; ir burliokas, ir lenkas prie lietuvio turi sznekėti lietuviszkai; labai durna, kad, deszimtis lietuvių, atsiradus jų tarpę vienam antram burliokui ar lenkui, pradeda szveplioti svetimą kalbą, kad ir nemokėtu, o savo užmirszta; tokie lietuviai patįs savo szlovę mindo; kaip-gi norėtu, kad svetimieji nemindžiotų.

Burliokams ir lenkams duokime suprasti, kad mes nėmaž neesame už anuos žemesni, bet kad lygias tiesas turime.

Valscziaus ir policijos kanciliarijose, kamę susirenka buriai lietuvių, iszpuola vieszpatauti lietuviszkai kalbai; nėvienam lietuviui, nors mokėtu, nevalna ten kiteip iszsižioti, kaip tiktai lietuviszkai. Kas nori mums tarnauti, tas turi mūsų kalbos iszmokti; kas nenori mokytis, tegul mums patiems atleidžia vietas pisorių, pristavų, urėdninkų, uczytelių, žandarų ir kitų.

Su visais reikia mandagiai, viežlybai apseiti, bet be mažiausio nusižeminimo; kepurę pakelkime drąsiai, iszkarto, už dviejų žingsnių nuo sutinkamojo, o ne isztoło. Sveikinkime: lietuvius lenkus lietuviszku pagarbinimu Kristaus; nekatalikui lietuviszkai „labas dienos“ pavėlykime, bet niekuomet neiszpuola sveikinti svetimu žodžiu: zdrastu! jak szėmas! ar kiteip; pasveikinti atsakys, kaip jiems tinka.

Mylėkime gražią savo kalbą ir visur ją vartokime ir kitus mokykime ją mylėti.

Netikėkime tam, kas sakytu lietuviszką kalbą mužikiszką ar pagoniszką esanti, nės tik beprotis tegali teip pasakyti; ir lenkiszku mužikų yra keliolika milijonų, lygiai kaip lietuviszkų ponų yra daugybė. Mūsų dvarponiai, tiesa buvo, iszvirtę į lenkus, bet dabar grįžta atgal, o ką besakyti apie didelius mūsų ponus, mokytus vyrus,

daktarus, inžinierius advokatus ir kitus, kurie drąsiai kalba lietuviszkai, nors po keletą kitokių kalbų gražiai moka; jie darbuojas dėl mūsų, kenczia persekiojimus dėl mūsų ir mūsų kalbos. Kaip pavadinęs „mužikiszką“, kalbos nepapeiksi, nės kožną kalbą kalba ponai ir mužikai; teip nepapeiksi ir „pagoniszką“ pavadinęs, nės visos pasaulio tautos buvo pagonystėje ilgiaus, ar trumpiaus: lenkai 1000 metų, lietuviai 1400 metų; tai kas isz to?

Nesiduokime niekam pravardžiuoti mus „litvomanais“, nės tas žodis reiszkia — pamiszusį ant lietuvestes; mes nepamiszome ant lietuvestės, bet pradėjome tiktai gerai suprasti ir mylėti visa, kas tiktai yra lietuviszka. Kiekvienam žmogui iszpuola mylėti visa savo; tai ir lietuviui iszpuola, ir niekas negali jo už tat peikti, už ką reikia girti.

Vienybėje, vienybėje turėkimės, tai iszsiturėsime, apginsime savo kalbą ir tikybę, nės mūsų yra daug, arti 3 milijonų. Mūsų jaunuomenė parodė, juog vienybė visados pergali: iszkariavo palengvinimą tikybos. Terp vokiečių Prusuosę gyvena Serbų — Lužycių tauta, trisdeszintis kartų mažesnė už lietuvius, o vienok vokiečiai negali jų isznaikinti, kad turis vienybėje.

Veizdėkime į jaunuosius kunigus, nės ir jie duoda mums gražių pavyzdį tėvynės meilės ir drąsumo. Lenkiszka jie moka, nės yra reikalinga, bet terp savęs tevartoja lietuviszką; lenkiszkos kalbos vieszpatavimas Lietuvoje pasibaigė: prasideda vieszpatavimas lietuviszkos; jau paskutinė eila begyvena iszvirtusių, lietuviszką ant lenkiszkos kalbos permainusių žmonių.

Nesibijokime persiokiojimų už tikybę ir kalbą; pasizaukę Dievo pagalbos, drąsiai stovėkime, ginkime viską savo, be paliaubos jieszkokime dėl savęs teisybės; atrasime, nors ir sunkiai; persekiojimuosę tegu mus paguodžia Kristaus žodžiai: „Palaiminti yra, kurie kenczia persekiojimus dėl teisybės“.

Snaudalius.

Vargdienis ant motynos kapo.

Kelkis, mano motynėle,
Mano verksmą numaldyk
Ir nuliudusios szirdelės
Skausmą didį užmigdyk!

Mano veidą teip apleistą,
Motynele, apyprausk;
Nuo visų labai nuskriaustą
Manę prie szirdies priglausk!

Asz liuosybės nebeturiu —

Kelkis, manę iszliuosuok!
Nebmatau asz, nors ir žiuriu,
Baigiu akti — szviesą duok!

Nėra jokio man smagumo;
Nuo vargų man kunas džiust,
Ir nors Dievas duod kantrumą,
Aszaros vienok vis plust.

Sztai ir liepsna gesta, blesta
Buvusios karsztos szirdies;
Sztai ir lupos jau atvėsta,
Nebegied raudos giesmės.

Kelkis, kelkis, motynele!
Kelkis, meilės man pridurk
Ir užgaulk jausmų strunele,
Ir krutinėj' ugnį kurk!

Bet negirdžia skausmo baiso
Kur dabar asz siuncziu jai,
Nės mylėti ją užmirso
Locni jos kiti vaikai;

Giesmes giedu, nors ir verkiu
Nors ir duksauju gailiai,
Bet akies jos neatmerkiu,
Nės ją užkasė giliai.

J. Margalis.

Mūsų mokslavietės.

Ramygaloje. Viskas neteip, kaip išpuola.

Išz Ramygaišos, Panevėžio apyg., gauname labai įstabų pranešimą iškaļų dalykuosę. Gana žinoti tą vieną atsitikimą, idant susprastumeme, kaip netikusiai ir nesąžiniškai rupinas maskoliai apie apszvietimą mūsų. Stėbėties reikia, kaip maskoliams niekas nevyksta, kaip jie griebias vis ne už to gaļo. Gerai pasakė vienas išzmintingas maskolis — raszėjas: maskoliszka valdzia, kol padaro kaļ gero, visupirmu du kartu paklysta; panorėjus žengti žingsnį tolyn, pirma par žingsnį atgal atsitraukia. Įpatingai aiszkiai tą tiesą patvirtina mūsų santeikos. Norėdami lietuvius kuoveikiasiai patraukti prie savęs, maskoliai pradėjo nuo atstumimo mūsų nuo savęs, nės ar-gi ne atstumimas nuo savęs yra apleidimas lietuvių visokiais savo išzgamomis, kurius mes turime vadinti czinauninkais? ar-gi gali lietuvis bicziuoliuotis su tais paszlemekais, kurie atsivilko prie mūsų vien tiktai dėl prasiplėszimo? ar-gi galime guodoti juos ir jų baļsa, regėdami juosę savo prieszus, savo neprietelius, savo persekiotojus? Gerai pasakęs Kauno gubernatorius savo dokļadę carui: „maskolinimas Lietuvos nepavyko, nevyksta ir nepavyks, kad neturiu žmoniszku czinauninkų kurie mokėtu įgyti meilę vietinių gyventojų. Savo prisikabinimais prie menkiausių dalykų maskoliai czinauninkai ne meilę, bet neapykantą lietuvių užsipelno“. — Szventa teisybė, nežinoma Peterburge, nės Vilniaus General-gubernatoriai viską dengia savo skvermais. Rasit, pirmą tik kartą caras gavo išzgirsti tiesos žodžius, kaļ reiszkia jo prieraszas szalip to punkto dokļadę: „nieuželi eto mozet byt“? (nejaugi teip yr?)

Ale paklauskite tikros istorijos, tai geriaus permanysite. Gerieji maskoliai, mokslo vyrai seniai jau atkreipė akis savo valdzios ant kitokesnio įtaisymo iškaļu kitosę vieszpatystesę. Tegul sau, Szvecijoje ir Norvegijoje; vaikiuksztis, pabaigęs pradinę (narodnąją) iškaļą, moka netiktai skaityti, istorijos savo kraszto, bet dar moka gaspadorauti, moka sziokių tokių amatų, batą užsilopyti, vynį nusikalti

ir tt. Naudą isz to turi neiszpasakytą, iszėję isz iszkalos, veikia pabaigia lavinties kokioje amatninkystėjė, o ir szejp jau atsitikus mažiausiam reikalui, nepuola prie kitų, bet patsai ant tų pėdų pasidirba. Dėlto ir maskolių Apszvietos Ministerija pradėjo raginti, kad uczteliai, patijs pramokę kokios naudingos pramonystės, mokytu apylinkės žmones. Kaip matote, labai gražus užmanymas patarti neiszmintingiems sodieciams, kaip reikia sodną vaisyti, bitis užlaikyti, idant daugiau duotu vaszko ir medaus, kokios yra naudingesnės daržovės žmonėms ir gyvuoliams ir tt. Prie kiekvienos iszkalos, gird, yra žemės kašnelis; uczteliai angsti pavasaryje nebeturi darbo; tegul gi knaisiojas daržę, diegia naudingus medelius, uogas, sėja daržoves ir tt., o paskui rodo sąsiedams, kaip tą reikia moksliszcai padaryti, idant didesnę naudą apturėtumi, paskui turi dalyti cziepus, seklas, kitiems ir įcziepyti ir tt. Apie tą viską placziai buvo raszyta gazetose, bet niekur neuzėjome, kad uczteliai imtu už tat skyrimai algą. Aiszku, dėlko. Jei lietuvis turės mokėti piningus, tai samdys tikrą sodninką, su tikru mokslu, ilgai praktikavojusi, bet ne kokį ten „uczytelių“, kurs patsai vos tik szio-to pramoko isz kningelės. Nėra lietuviszko sodžiaus, kamę nerastus žmogus, daug geriaus iszmanąs, kaip diegti ir cziepyti, neg „uczytelius“.

Kiteip suprato tą dalyką Ramygalos ucztelius; jisai tarės padarysiąs sau gerą geszeftą, algą sau padidininsiąs, perdėtinių pagyrimą įgysiąs ir nuo žmonių — acziu! — užsipelnysiąs ir . . . kaip visados, vietoje patraukti prie naudingos pramonystės — atstumė ramygaliszkių gal ant visados. Atvykęs į Ramygalą, anas musų „szvietėjas“ pradėjo sodinti aplink neseniai, pastatyta iszkała visokius medelius, neva įtaisė sodnelį. Na, ir gerai! tegul sau naudingai bovijas. Ale jisai už savo zabovą pareikalavo nuo valsczionių nėt 70 rublių. O, tai zabova! Negana to, pareikalavo, kad valsczius kasmet mokėtu jam da po 70 rs., o jisai, gird, mokysiąs (žiemą?) jų vaikus sodninkystės. Uczytelius, matyt, nevėpla, moka sau kepsni kepti, bet valsczionims toksai brangus „ukatijimas“ prie pramonystės visai nepatiko, ypatingai, kad tasai anų

„szvietėjas“ labai jau begėdiszcai, niekur nesiklausęs, užsimanė graibyti po valszių kiszenes. Rodos, isz pat pradžios iszpuole uczyteliui pasirokuoti su žmonėmis, papraszti keliotikos rublių dėl nupirkimo cziepų, vargą veštui paaukauti; tai gal butu isz tikro nusipelnęs ramygaliszkių padėkavonę ir ką nors gero padaręs. Bet kur czia tau! Maskolpałais, atsiustas paikinti nelaimingų lietuvių galvas, tarės turis pilną valdžią ant jų proto ir kiszenės. Kokia begėdytė! Už 70 rs. gal nupirkti cziepų penkiems tokiems sodneliams užsodinti, kaip prie Ramygalos iszkašos; 70 rs. kas met turi kasztuoti keletas rodų, kurias suteiks vienam, antram sąsiedui o dar gal ir netikusių rodų! Tai jau pardaug reikalaujama! Rodos gana, kad valszius javais ir piningais neszykszczią užmoka alga; nejaugi už kozną gerą rodą, už kozną szviesų žodį skyrimai reikia sidabru apypilti? Ir kad-gi dar małoningai praszytu! Musų „naczelnikai“ nepraszo, bet „reikalauja,“ - kaip savo; o jei neklauso, ko bykoks paszlemeks pareikalauja, tai tuoj apszaukia „maisztininku,“ „pasiprieszinusiu valdžiai.“ Nu, daugumas ir bijos prieszintis, nors regi kruviną savo skriaudą. Ramygaliecziai pergalejo baimę; vienbalsiai, kas retai atsitinka, atsisakė nuo mokeszių, pramanytų paties uczyteliaus. Tada tasai puola prie pisoriaus ir tarpininko (posredninko), kuriuodu greit prižadėjo „priversti“ valszių prie mokeszių. Apsiriko nabagai. Pisorius keturius kartus suszaukė susirinkti (schoď) vis dėl to dalyko, ir visus keturius kartus žmonės atsisakė. Tada patsai tarpininkas Bugarts paskyrė dieną schoďui ir patsai atvyko. Ilgamę pamokslę aiszkinio žmonėms naudingumą sodninkystės. Žmonės suprastisuprato tą naudingumą, nės ir be p. tarpininko žinojo apie tą, vienok vis-gi nesutiko su juo nei vienas, kad matė szį mokslą jų rubliais pamuszta. Tarpininkui aiszčiai perstatė, jiems rodąs isz to mokslu nieko nebusią ir veštui tik piningus iszmesią: „Musų vaikai, gird, mokus žiemą; kaip-gi tadą p. uczytelius rodys jiems sodninkystės dalykus? vasarą vaikai gyvuolius gano, neturi laiko; lyg sziol nebuvo sodninkystės uczyteliaus, o vienok, veizdėk Pons, mes turime neprastus sodnus, mokame apie juos vaikszczioti,

nuo kits kito iszmokome, iszmoks ir vaikai nuo musų“. Nepergalėjęs valsezionių, tarpininkas labai supyko. Nebetverdamas kailyje, pradėjo maskoliszškai plusti ant rinktinių (vibornųjų), kurie aiszkiai iszgirdo savę žulikais pavadintus. Iszgirdę tokį małonų paglostymą, vyrai isz pradžios baisiai nutilo nusimine, bet veikiaj aisijokėję vieni tarė: „vyrai, iszeikime! mus žulikais vadina; žulikai vibornaisiais buti negali, jie į Siberiją eina,“ — ir pradėjo visi eiti. Tuotarpu kiti atsiliepė: „Ko mes eisime? czia musų namai, o jie parėjunai. Darykime aktą, kaip pons posredninks su mumis apseina, (elgias), kad drėsam nesutikti su juo užmanymais!“ Pisorius aktą raszyti atsiskė, bet žmonės gavo tuoj kitą raszytoją, kurs tuojaus suraszė visa, kas tiktai sėlskoj atsitiko. Vieną rasztą sutaisė dėl gubernatoriaus, antrą prie Ministro. Posredninkas vis pyko, putojos, bet ant gało suprato, kad isz to gali iszeiti „istorija,“ labai dėl jo nemałoni. Reikia matyti, kaip jis uodegą paspaudė; iszsirangojo isz užstalės, pradėjo brukinėtis terp vyrų, perpraszinėti kiekvieną: „tegul bus viskas užmirszta! nesuskubau visko iszklausinėti, paklausiau to durnio uczytelio; suprantu, kad be reikało bus jums padidinimas mokesczių“ ir tt., ir tt. Ramygaliszkaiai, žmonės nepiktos szirdies. Matydami galingą savo valdoną teip žemai besilenkiantį priesz juos, pilksėrmėgius, suminksztėjo ir prižadėjo praszymų nebesiusti. —

Szita istorija pamoko mus da vieno naudingo dalyko: nei pisorius, nei uczytelius, nei patsai tarpininkas nėra valsezionims „ponas,“ bet jų tarnas; ne savo valią leisti yra parodyti, bet valsezionių valios klausyti. Jie yra „tarpininkai“ terp jusų ir augsztesnes vyresnybės. Nebijokitės tadą apreikszi tiems savo valią kokiuosę tiktai norite dalykuosę. Dabar sztai didelis laikas atnaujinti praszymus, kad ministrai sugražintu mums druką. Šuėję į sėlską, liepkite pisoriumi užraszyti jusų reikalavimą; tegul posredninkas siunczia jusų balsą gubernatoriui, o nuo gubernatoriaus jau gaus žinoti ir ministrai. Drąsiai! kad nuolat drebėsite, nekumet neliausys ant musų jodinėję ir i pasturgalį mums sparde!

Kiek yra nuo mūsų paskiriama apszvietimui?

Kaip mūsų caras aikvoja sutrauktas nuo žmonių duoklas (padotkus), parodys szitie skaitliai. Visa Moskolija moka 1,300 milijonų rublių; jei tą padalysėme lygiai tai ant kiekvieno žmogaus, didelio, ir mažo, ir vyriszko, ir moteriszkos iszpuš padotkų 10 rs. 50 kap., sziteip iszskirstomų:

ant iszmokėjimo vieszpatystės skolos	2 r. 20 k.
„ užlaikymo kariumenės (vaisko)	2 r. 36 k.
„ „ akrunų (marinarkos)	49 k.
„ „ ministerijos Finansu (skarbo)	1 r. 70 k.
„ „ ministerijos Kelių	1 r. 89 k.
„ „ min. Vidaus Dalykų	65 k.
„ „ min. Teisdarystės	35 k.
„ „ Žemdirbystės	27 k.
„ „ Apszvietos	21 k.
„ „ min. Užrubežinių Dalykų	3 k.
„ „ aug. inst. cies.	3 k.
„ „ pravoslauno synodo	16 k.
„ „ Kontroliaus ciesorystės	5 k.
„ „ užlaikymo ir algos carui	10 k.
„ „ užlaikymo skarbavų arklių	1 k.

Sąsiedės — karalystės gyventojai ant apszvietos dalykų moka kožnas po 1 r. 80 k.; isz tų ant pradinių iszkaų 1 rublį. Mes temokome po 21 kap. (9 kartus mažiaus), isz tų ant pradinių iszkaų teduodame tiktai 1 kap., t. y. szimta kartų mažiaus, kaip Prusuosė. Ant apszvietimo žmonių mes tiek teduodame, kiek ant užlaikymo skarbavų arklių. Žinoma, mes nekalti: kalti tie, kurie didelius mūsų padotkus teip neiszzmingingai padalija. *Ignotas.*

Amerikoje. (20. VII. 98.) Gegužės mėn. nusiszovė Mahanoy City'je Juozas Miliauckas, buvęs Sūsivienijimo kasierius. Praleido isz susivienijimo tristukstančius su virszum dolerių ir kad atėjo laikas atiduoti kasą naujam kasieriui, to padaryti negalėjo, užtat buvo parduoti jo namai. Pasilikęs su didelę szeimyną be nieko, Miliauckas įpuolė į tokį nusiminimą, kad atėmė sau

gyvastį. Prapuolė pas jį daug piningų, kuriuos žmonės pas jį buvo padėję, teipo-gi „Tėvynės Mylėtojų Draugystės“ szimtas penkias deszimtis su virszum dolerių. —

Patylėję truputį vėl raszome apie mokslaines. Prieaszia dabartinių raszymų yra Chicagos mokslainė, kur mokina ne lietuvės, bet lenkės ir tai dėlto, kad teip patinka kun, M. Kriaucziunui, vietiniam klebonui.

Pradinių lietuviszkų mokslainių Amerikoje yra isz viso 7 (Shenandoah, Mahanoy City, Mount Carmel, Shamokin, Pittston, Pittsburg ir Chicago). Visos jos yra prie vietinių bažnydzių ir beveik visos mokina vargamistros, mokslu kartais neaugszciau stovintį už paczius vaikus, kuriuos mokina. Nereikia sakyti, kad prie tokių mokytojų mokslainės stovi žemai. Vienoje tik Chicagoje nuo pradžios mokslainės (1894 m.) mokino ne vargamistra, bet sulenkėjęs lietuvis, per ką lietuviszki vaikai mokinosi daugiau lenkiszakai, nekaip lietuviszakai. Mokytojas buvo nelabai tikęs, ir vietinis klebonas nuo pirmų metų mislijo užvaduoti jį seserimis, bet neradęs lietuvių, paėmė perniai lenkes. Iszėjo tas pats, kas buvo prie seno mokytojo, t. y. mokslainė pasiliko daugiau lenkiszaka, kaip lietuviszka. Žinoma, kad toks aiskus lenkinimas lietuviszkų vaikų — ir dar Amerikoje — negalėjo praeiti be užtėmijimo lietuviszkos mokslainės, ir pernyksztis susivienijimo seimas davė Chicagos klebonui vieszą papeikimą. Bet kun. Kriaucziunas užsispyrė, kad mokytojos lenkės yra atsakanczios lietuviszkoje mokslainėje ir ant kerszto pradėjo tverti naują susivienijimą. Susierzino už tą mokslainę ir chicagiecziai, ką galime pasergėti „Lietuvos“, straipsnuose. Eina dabar kova tarp kunigo ir szalininkų „Lietuvos“, bet ar lenkiszaka mokslainė prie lietuviszkos bažnyczios pasiliks ir ant tolesnio laiko, sunku isz karto spręsti. Galima vienok spėti, kad pasiliks, ir lietuviszki vaikai vieno isz didžiausių lietuviszkų centrų Amerikoje bus po senovėje lenkinami.

Raszau szitą, idant parodycziau, kad kunigu, linkusių prie lenkystės netruksta ir Amerikoje, kur lenkystė tarp lietuvių neturi jokio pamato.

Amerikietis.

Įvairios žinios.

Isz Darbėnų. Žiurėkite, už ką maskoliai laiko prigu-
linczius prie Bažnyczios katalikus.

1. Darbėnuose buvo tardymas liudytoju (svietkų klausi-
sinėjimas.) Kadą kalbėjo liudytojas pijokas ir mažai ką
težinas, posredninkas užgerą laikė; kadą papasakojo gerai
žinantjis apie klausiamą dalyką zakristijonas ir organysta,
tarpininkas, iszklausęs, pasakė: „oni swidietelstwowali
tak . . . no kak ludej, służaszczich prie kostiole, jedwali
możno priniat ich pokazanija ko wnimaniju“. (Jie teip
parodė . . . bet vargiai gal paklausyti jų, kaip tarnaujan-
čių prie bažnyczios). Ak, ta katalikų bažnyczia, kaip
ana nemałoni maskoliams! —

2. Sztai ir kitas pasakojimas apie tą nemałonią per-
sekiojamą Bažnyczią. (N buvome panaszų atsitikimą isz
kitos vietos pranesę). Vienas žmogus P. bažnycziai buvo
kałtas 300 rs; yra jisai iszdavęs tris vekselius po 100 r.
Sįmet starszina paėmė vieną į selską, o sudžios, žinodami
viską gerai, prisudijo užmokėti 100. Pėkus-judoszius apsi-
skundė augszcziaus, kad darbėniskiai sudžios nepildo ano
rabauninko buvusiojo gubernatoriaus Klingenbergio cir-
kuliorų, kamę yra „strożajsze“ užginta sudyti ant naudos
katalikų bažnycziai. Atvyko tarpininkas, teisdarius (sudžias)
nusztrapavojo po 5 rubl., o starsziną patupdė ant 5 dienų
Plungėje į „otsiedką“ už nežinojamą „teip svarbaus
cirkulioro“, kaip jisai pasakė.

3. 18 dieną liepos m. urėdninkas, Czerezpołozow
kratė zakristijoną. Atrado keletą laiszkų senos kningos ir
szimmetinį kalendorių. Džiaugės kaip anas mulkis, gelžele
radęs; tarės gausias nors porą berlinkų ant sznapszės,
kurią teip mėgia, kaip retai kas. Buvusis zakristijonas
dabar ašų szinkuoja, su urėdninku nuolat pijokauja ir
viską jam pasakoja, ką tiktai žino. Atstatytas nuo vietos,
kaipo pijokas ir paleistuvis, negali to dovanoti ir jau
antrą „donosą“ duoda. Baisus sznipukas. Reiktu aną
pamokyti, kad nekisztu nosies ne į savo dalykus. Isz-
davėjų nėra kogailėtis. Kai įdręs, tai privis jų kaip gyvių
už žydo apkaklės. Iszdavikai ir negeresni už anuos gyvius:

ir tie, ir tie svetimą kraują geria, už ką be mielaszirdystės juos su nagu prispaudžiam ir lieka po jų visas atminimas — tik truputis szlapumo ir pagadinto oro! Gerą žmogų tik szlovinkime ir numirusį geru žodžiu minavokime. Judosziams galas — ant sausos szakos. *Senelis.*

Urėdninkas vienas pats neturi valios kratyti. *Red.*

Skuodo (Telszių apskr.) Kovo 15 dieną szių metų Skuodę atsilaiškė iszkilmingas atidavimas iždinio arbatnamio. Kadangi per nedėlią pirmiaus visur apygardoje buvo apgarsinta, juog tą dieną bus iszkilmingas paszventimas arbatnamio Skuodo miestelyje ir juog tą dieną davinės ten susirinkusiems arbatą veltui, t. y. be užmokesnio („nei kapeikos neužmokėjęs, tacziaus skaniai atsigersi arbatos“), vėplų susirinko didelis burys teip, juog netilpdami arbatnamyje, stovėjo ore ir laukė parsidedant ceremonijos. O reikia žinoti, juog tai buvo nedėlios diena, o paszventimas arbatnamio su vaiszinimu arbatą žadėjo prasidėti dvyliktą adyną iszmuszus; todėl katalikai vieni visiszkai nebėjo ant sumos į bažnyzią, o kiti nei pusės sumos neiszklausė, iszsineszino isz bažnyzios laukan ir skubinai bėgo į arbatnamį, kad paspėtu ant laiko nueiti ir arbatos atsigerti. Iszmuszė dvyliktą adyną; po valandos atvažiavo popas, atskaitė maldas, prie kurių ir katalikai „nobažnai“ stovėjo; tadą popas apszlaksztė visus ir katalikus lygiai arklio uodegą (tai pravoslaunų krapylas) ir davė buczyuoti kreivąjį kryžių, kurį ir katalikai buczyavo. Pagaliaus susirinkusiems davė veltui atsigerti arbatos.

Gerai katalikai skuodiszkiei, ką besakysi! Dėl arbatos stiklo apleidė sumą, pamokslą, miszparus . . . Buvo ant pravoslaunos pamaldos, priėmė pravoslauną krapylą, buczyavo kryžių isz rankų popo . . . Per vieną valandą kaip daug nusidėjimų priesz Dievą dasileidė! visudidžiausis nusidėjimas tai yra pravoslaunos tikybos ceremonijų pildymas. Kurie stovėjot prie popo maldu, popo krapylą priėmėt, popo kryžių buczyavot, tie pravoslauną tikyba pagarbinot ir už tikrą pripažinot. Tėvas szventasis Popiežius po sunkiausiu grieku užgina mums prisidėti prie kitų tikybu maldu ir ceremoniju. Skudiszkiei! jusų pa-

bucziavimas kryžiaus isz rankų popo buvo Vieszpacziam Jezui vistiek, kaip Judosziaus pabucziavimas . . . veidmainingas, iszdavingas! Atsibuskit ir mėtavokitės, idant dar piktesnis apjekimas neateitu ant jusų.

Regit, kaip maskoliai trokszta paversti jums į pravoslaunus, juog prie kiekvieno irėdymo vis prikabina „savąjį dievaitį“. Eini į valsčiaus kanceliariją — randi kerčioje maskoliszką szventąjį. Eini į iszkalą — ir ten turi bucziuoti maskoliszką kryžių, kad popas atvažiuoja paszvesti iszkalą. Eini į arbatnamį arbatos stiklo iszgerių ir ten sutinki popą ir maskoliszką kryžių. Nelaimingas lietuvį ant kiekvieno žingsnio antpuola popas su małdomis, kryžium ir abrozdis ir vilioja į cerkvę . . .

Isz Szaczių. (Telezių apskriczio). Tas Jonikas*) su savo „paparczio žiedu“ atsibaldė ir į Szaczių apygardą. Szvento Jono dienos pavakarį parsivežė jį isz Tverų dėl pagydymo stabo isztiktos savo paczios vienas ukininkas į Vindeikių sodą. Pajutę kiti ligonis susėjo prie to ukininko lauktų stebuklingo daktaro atvažiuojant. Atvažiavo Jonikas apveizdėdamas ligonis, dėl didesnio įsitikėjimo, ėmė pasakoti kiekvieno ligonies paslaptis. — „Tu esi turtingas“ — sako vienam — O tu ne savais, bet paskolintais piniginiais atėjai . . . Asz turiu „paparczio žiedą“ — viską žinau . . . Tu, motynelė, jau antrus metus sergi, tas ir tas tau skaudžia . . .“ Ligonis, kaip regi, tuojaus ir įtikėjo, juog Jonikas tikrai turi „paparczio žiedą“ ir viską žino, viską moka. Veikia garsas apie pribuvimą stebuklingo daktaro pasklydo po apygardą, sergantieji isz apygardos buriais, buriais bėgo į Vindeikius prie to stebuklingojo daktaro. Per tokį daugumą ligonių, kiti ir nepriėjo ir be nieko grįžo namo. Po poros dienų Jonikas su pilną kieszė iszvažiavo isz Vindeikių. Po to nuvažiavo į Alsėdiszkus ir tuos paczius stebuklus darė su „savo paparczio žiedu“.

Visa tai labai gražu. Rasint nevienas ligonis pasitaisė . . . per stiprą įtikėjimą. Tiktai visa bėda, kad tas Jonikas nieko nežino apie gydymą, ir tas „paparczio žiedas“ nieko jam neprideda: **jis yra grynas apgau-**

*) Apie jį skaityk Nr. 5 ir 6: isz Kulių.

dinėtojas tamsiųjų žmonelių. Tiktai tamsiausias žmogus gali tikėti į „papurcio žiedą“, buk jis suteikiąs turincziam jį mokslą ligoms gydyti, paslėptiemsiems daigtams žinoti, ir teip toliaus; tikintysis į „papurcio žiedą“ galybę sunkiai nusideda prieš pirmąjį Dievo prisakymą. Bet isz kur-gi Joniks isz karto išpėja ligonies amžių, turta, ligos aplinkybes ir kitus panaszius dąiktus? Czia tai jau nėkokia gudrybė: už gerą užmokesnį jis pasisamdo praneszėją isz tų paczių žmonių, kurs jam viską pirmiaus papasakoja. Teip ir czia, Vindeikiuose, isz tų paczių žmonių turėjo jis tokį pagalbininką, kuriam užmokėjo tris rublius su dvim grivinom. Szitai, visa gudrybė to szundaktario Joniko. Aklis akliųjų vadas. Nesimokęs tam tikroje iszkałoje, o daktaras.

Nesąžiniszkas viendieninis suraszymas musų. Per-nyksztis viendieninis suraszymas žmonių Rosijos Ciecorystės už tiksłą turėjo gauti tikras žinias, kokiamę padėjimę yra Rosijos gyventojai, kuom užsiėma, kaip terp savės szneka, kokios tikybos, kiek yra apszviesti ir tt. Idant apturėtu kuotikriausias žinias, rėdas nesigailėjo kelių milijonų rublių iszskaszczijų. Ministro aplinkrasztis szaukė visus sąžiniszkai, tikrai atsakinėti ant klausimų, nesibijant nėkokieo atsakymo, nieko nemałonaus už tat nebusią ir tt. Rodos, labai-gi geras, naudingas užmanymas. Bet isz tiesų, ir tas užmanymas parodo mums, juog musų ciecorystėj niekas gerai nepavyksta padirbti par nesąžiniszkumą iszpildytojų. Pasiutę czinauninkai viską pagadina; sumano saviszkai perkreipt geriausius paliepinus.

Rezultatus (gałutinas žinias) apskelbs mums dar tik atencziuose metuose; bet daug rezultatų ir dabar regime. Teisdarystė vos dabar pabaigė sudyti pasiprieszinusius suraszymui. Ypatingai nespakainas buvo suraszymas unitų, kurius maskoliai par nevalią užraszė pravoslaunais, o jų kunigus iszgainiojo. Bet unitai szirdyje savo pasiliko unitais, tatai artimais katalikams; vaikus patįs kriksztija, paslėptingai ženijas pas katalikų kunigą, arba be szliubo gyvena, slaptomis eina spaviednės prie kunigų, o popų nei žinoti nenori. Maskoliai, ypatingai nori visiems parodyti,

kad unitų Rosijoje nebėr, o unitai visur nori pasirodyti unitais tebėsa. Dėlto ir par suraszymą užklausti, kokios jie vieros, atsakydavo: unitizkai-katalikizkos; atsakydavo teip, kaip praszė Ministras-nemėlagingai. Bet isz popų paliepimo policija jų atsakymus vis kreipė; unitai sako esą unitizkos vieros, o užraszėjai užraszo — pravoslavizkos. Par tat daugalyje vietų kilo sumizimas. Soroczyno ir Łasovų sodosę Sokołauskio pav., unitai, pasergėję kreipimą jų atsakymų, atėmė nuo policijos popierius ir sudraskė, už ką 14 žmonių buvo patupdyta į kalinį. Teip-pat buvo apygardosę Vlodovo, Hrubieszovė, Chełmo ir kitur. Tatai teisybė ant lazdos gało: ką ministras prižada, to czinauninkai neiszpildo.

Kitur užraszantįs parodymus stengės, kad mūsų krasztė rastus kuodaugiausiai gudų; dėlto tankiai neklausdavo, kaip reikia: kokia tavo prigimta kalba? bet: ar moki tu gudizkai (maskolizkai)? kas atsakė: moku, tą gudu užraszė. Trakėnų sprauainkas prisakęs raszytojams, kad jo pavietoje nebutu daugiau lenkų ir lietuvių, kaip tiktai vienas ant szimto gyventojų. Vilniaus czinauninkams-lenkams užraszytojai stacziai sakydavo, kad jų prigimtą kalbą užraszys — ruską. Lietuvos tarnaites ten bemažko visas užraszė gudėmis (baltarusėmis), o kartais ir pravoslaunomis.

Ne vienoj vietoj nesąžiniszki czinauninkai ir czia pasi-naudavo, liepdami valseziams sudėti po szimtą ir daugiau raszėjams užmokėti, nors jie buvo rėdo apmokami.

Ignotas.

Austro-Vengrija. Szita vieszpatystė dviem vardais vadinas dėlto, kad susideda isz dviejų karalyszių, seniaus skyrimai buvusių ir savus vieszpataujanczius turėjusių. Teip priesz szimtą metų ir mūsų krasztas vadinos: „Lenkų Karalystė — Didi Lietuvos Kunigaikstystė“, dėlto kad isz dviejų dalių buvo sudėta.

Vidurį Austrijos turi užgyvenę *Vokiecziai*, daugiausiai katalikai; patsai Austrijos ciecorius Pranciszkus-Juozapas — katalikas. Sziaurėje Austrijos, Bogemijoje, gyvena galinga slavių tauta — *Czekai*; gret jų, Moravijoje, pusbroliai *Moravai*, teip artimi czekams, kaip latviai lietuviams.

Pietuose Austrijos gyvena vėl slavų tautos: Karinlijoje ir Krajinoje — *Slovencai*; rytuosegi, Galicijoje, — *Lenkai*.

Vidurį Vengrijos turi užgyvenę *Vengriai*, arba *Madjarai*; jie teipo-gi kuone visi katalikai; Madjarai yra tai pusbroliai Azijos gyventojų, ne Europos. Šiaurė Vengrijos turi užgyvenę slavai — *Slovakai*, pietus-gi užgyvena *Chorvatai*, arba *Kroatai* ir truputis *Serbų*.

Austro-Vengrijoje visur yra daug *žydų*, kaip ir Lietuvoje; ale ten žydai turi lygias tiesas, galingi ir, kaip visumet, biauрус, neteisingi, skriaudėjai.

Didžiausias vokiečių miestas-tai *Viednius*, arba *Viena*, sostapylė visos vieszpatystės. Sostapylė Vengrių — *Pesxtas* ir szalip jo *Buda*. Sostapylė Czekų — *Praga*, Moravų — *Bono*; Slovenų-Karintijoje: *Celoviec*, arba *Klagenfurt*, o Krajinoje: *Liubliana*, arba *Laibach*; Kroatų — *Zagreb*; Serbų — *Zemlin*; Slovakų — *Turócx St. Marton* ir *Trenexyn*, arba *Teplitz*; Lenkų — *Urakova* ir *Lvovas*.

Prie Austro-Vengrijos priguli da ir kitos tautos *Dalmatiniečiai* (prie Charvatų prisiskaito), *Bosniečiai*, *Gercegoviniečiai*.

Austrijoje, nors yra ciecorius, vienok jisai nieko nedaro be sutarimo rinktinių nuo visų krasztų į Parlamentą, o kuo ne visos tautos turi vėl savo Seimus. Gyvena tadą visos tautos savotizškai, nės turi laisvę didesnę, neg mes. Bet ir ten galingieji skriaudžia silpnesnius. Vengriai skriaudžia charvatus, bet neką gali padaryti, kad tie iz geros valios, ant lygių tiesų susivienijo su vengriais. Už tat slovokus sziaurėje vengriai nesvietizškai naikina, myga, valios neduoda, jų vaikus iszveža į madjarų tarpą ir užaugina neprieteliais savo tėvynės; nėt baisu pamislyti. Daugybė tų nabagų apleidžia savo tėvynę ir eina pas kaimynus jieszkotų duonos. Ir pas mus jie ateina prekiuodami galanteriją, o seniaus gydyklais. Mes juos klaidingai vadiname vengriais, bet jie ne vengriai, ale slovakai, pusbroliai lenkų ir maskolių, slavai. Kitados Lietuvoje jiems buvo rojus; tamsūs mūsų žmonės, neturėdami tikrų daktarų ir aptiekų, leidės apgaudinėti, pirko gydyklus nuo vengrių, nieko apie gydymą neiszmanančių. Dabar jie

vaikszeioja su tavorais, o gydyklus iszsitraukia tik tada, kad pasergės visiszkai durną, tamsų lietuvį. Reikia su gėdą prisipažinti, kad tankiai tokius užaina ir nepalieko su tuszcziomis rankomis, Negerai, neduokimės apgauti: jie tokie pat daktarai, kaip ir žydai-kromninkai.

Austrijoje, pietuose, vokiečiai visai buvo nusmelkę slovincus; jų ir miestus, kaip regėjome perkriksztijo saviszkai. Sziaurėje vėl par ilgus amžius smelkė čekus su moravais. Vienok sziamę szimtmetyje visi subruzdo judėti ir jieszkoti sau lygių su vokiečiais ir vengriais tiesų. Ypatingai pavyko čekams su moravais, kurių yra arti 8 milijonų. Isz lengvo daug visokių tiesų sau atjieszkojo, ant gało, iszgavo svarbiausią — sulyginimą jų kalbos su vokiszka: čekų ir moravų žemėje visi czinauninkai turi mokėti czekiszka ir teip su czekais kalbėti. Vokiečiams tas įstatymas labai nepatiko, nės jie nori, kaip pas mus maskoliai, kad visas svietas jų kalbą kalbētu, isz jų kningų mokytus ir tt., sakydamis, esą už visą pasaulį mokslingesni. Dėlto tyczią pradėjo ardyti sesijas parlamentę, žadėdamis tol trukdyti rodą, kol nepanaikins ano nemažonaus įstatymo apie kalbų lygybę. Čekai, žinoma, vėl neapsileidžia, ir Dievas žino, kuom viskas pasibaigs. Bepigu ten, kamę už kožną prieszingą žodį žandariai nekisza tavęs į kalinį; gal ten darbuotis ir turėti viltį, kad ką nors iszgausi. Kitur visi rupenas apie savo reikalus, o pas mus — tiktai ministrai, o mums — moľezat i nie razuždāt! — liepia.

Vengrijoje vėl galingi žydai bałamutija katalikus, vesdami juos į pagoniją. Par jų įtekmę Vengrijoje atsirado daug be tikybos žmonių, nenorinczių bažnycziuos. Nusprendė, kad Vengrijoje gali ženytis ir be kunigo, reikia tik užsiraszyti policijoje. Paskui, jei kas nori, gali eiti paš kunigą, kad juos pałaimintu. Metrikų kningas teipo-gi neduoda verti kunigams. Geri katalikai labai sukilo priesz tokį pažeminimą sakramentų ir, žinoma, nuvers tą įstatymą.

Austrija yra par pus didesnė už Vengriją, dėlto daugiau vaisko stato ir daugiau mokeszių moka; ant kožno szimto Austrija duoda 65, o Vengrija 35. Po deszimties metų vis

atnaujina sankalbą, bet vis sunkiai, kad kiekvienas vis nori
mažiau mokėti, o daugiau naudos turėti. Netvirta ten
karalystė, kur kits kitą drėsa skriausti. Kad mašoniai
gyventu, tai butu tikra tvirtybė.

Ažuolas ir Apuszis.

Sakmė.

Ant Vilijos kalnų augszybės
Ant lygmėms, kaip jura, placioms
Stov' ažuols, kaip milžinas didis
Ir remias į dangų szakoms.

Netoli nuo ažuolo tvirto
Gaili apuszis stov' gasziai
Ir lapais visais jinai virpa,
Prie ažuolo glaudžias bailiai.

Kad audra laukuos' smarkiai daužos
Ir kaukia, kaip liutas baisus,
Stipriaus apuszis tadą glaudžias
Į ažuolo klėbius placzius.

Ir ažuols murmėdamas klauso
Kauksmų piktų audros baisios
Ir apuszę vis arcziaus spaudžia
Prie savo krutinės shaftos.

Stiprai apuszis į tvirtybę
Apgintojo tiki brangaus,
Nors lanksto ją audros smarkybė,
Bet vilias, kad jos nenušausz.

Teip-pat jug ir musų tėvynę
Kovosę su prieszu baisum
Nuo prapulties gynė tikyba
Ir pagalba szventų Dievų.

Kiek kartų į savo pavėnią,
Szventi ažuolų milžinai,
Jūs esat sunus jos priėmę,
Kad juos tenai gintu dievai.

Lietuviai tenai stipriai tiki,
 Juog geri dievai jiems padės;
 Nors priesų baisių jie vis bijo,
 Bet tyko, nuveikt kad galės.

Ir audra baisi ilgai gaudė
 Ant prosenių mūsų galvų,
 Bet liko gyvi prisiglaudę
 Jie po ažuolais, prie Dievų.

Akyžaidai.)*

Spaudos dalykuosė.

Girdžiame neiszpasakytai małonią naujieną: Paprusė verda, bruzda, praszymus rengia, kiti į carą, kiti įvairius ministrus, kiti, ant sinodo susirinkdami, szaukia, kad jų balsą tarpininkas nunesztu lyg gubernatoriaus, — vis tai, idant szį rudenį pabaigtu nełaimingą lietuviszką kłausimą, duotu, ant gało, valią czia pat Lietuvoje spaudinti reikalingas kningas ir kokią nors gazetą. Tai mūsų gerieji! Jų pėdomis visi pulkite, kurie dar nesirupenote apie nuvertimą nuo savo peczių słoguczio — baimės persekiotojų už kningas. Pasigailėkite ir tų, kurie tebežusta kaliniuose ir svetur iszvaryti, o jų skaitlius vis didinas. Į darbą, į darbą! praszykime, reikalaukime: bus duota. —

Pradėjus apie spaudos dalykus, negalime nepasigirti, kad vienas turtingas mūsų prietelius isz karto aukauja didžią sumą ant uždėjimo isz karto **gero** laikraszczio. O kad-gi Dievas duotu kuoveikiausiai maskoliams s. Dvasią ir iszmintį; veikiai nebebutumeme apleistais naszlaicziais. Kaip-gi małonu girdėti, bagoczių pasiszventimą dėl Tėvynės naudos! Jei daturės žodį, Lietuvos istorija ano neužmirsz. —

Ant tos vietos negaliu nepaminavoti be maž ko su aszaromis apie tokį paveikslingą pasiszventimą dėl Tėvynės, kokį paliko mums numirdamas kunigas Silvestras Gim-

*) Tris trumpesnes Tamistos eiles spaudiname dėl paraginimo prie darbo. Neužmirszk, kad „cierpliwość i praca talent wzbogaca“; dabar da silpnos eilės, ypatingai niekam vertas arszininis jų išgumas. Kaip didi jausmai trumpai tvr, teip ir jų iszreiksztója lyrika turi but trumpa. *Red.*

žauckas. Jisai, nusimanydamas nebegrišzias gyvas isz Varszavos, visą savo turta su testamentu paliko prie pažįstamo. Kad po smercio buvo atplėsztas konvertas, rados tenai viso labo 300 rubl., kurių treczią dalį paskyrė „Tėvynės Sargui“. Gyvendamas pylė ant lietuviszkų kningelių ir mirdamas pasidalijo paskutiniu grasziu, ubagiszku grasziu! Aukso literomis reiktu užraszyti tokius aukautojus su siaurą kieszene, bet su placzią szirdzią. Mums tas szimtas nekumet isz galvos neiszeis; rodos, kad ir skalsesnis bus, apsaugos, kad neįkristu į smako žiotis, kas už paskutinius piningus buvo nupirkta. Tris kart tau szlovė varguoli — lietuvi! Neužmirszime tavęs parodyti, kaipo pavyzdžio, tiems, kurie ant tukstanczių tupi, o nė trigraszio nesuteikia. —

Kad anais metais gerbiami ponai Ł. ir S. storojas daleidimo iszleisti lietuviszką laikrasztį, kaipo spaudinimo vieta buvo parodė, rodos, Nytauja ar Riga, nės Zavadzkiš isz Vilniaus, kurio pavardė vis dedame ant savo kningelių, atsisakė isz baimės, kad maskoliai isz tikro nepamislytu, juog jisai yra lietuvis ir platinotojas kningų su netikru cenzuros daleidimu. Užvedu tą lietuviams ant mislies, kad reikalui prisiėjus, nekreibtus prie Zavadzkiš firmos, nės dabartinis Zavadzkiš nebe anas senas Juozapas, kurs nesigailėjo kaszto ant spaudinimo lietuviszkų kningų. Prie to-gi Vilnius, kaipo stovįs krasztę Lietuvos, lietuviszkos spaustuvės vietai neatitinka. Už vis parankiaus bus iszsi-rinkti spaustuvę Kaunę, jei redakcija susidės isz kauniszkių, arba Starapolyje, jei isz suvalkieczių. Ta tik nelaimė, kad į cenzurą prisireks kožną N. siusti bene į Vilnių, kol neiszsistorosime cenzoriaus czia pat Kaunę. Atsargiai tik priesz žydus spaustuvninkus. Jie tik rupinsys kuodaugiausiai pelnyti, popierių duos prastą, o jau kaip jie mažai rupinas apie artisztiszka iszvaizdą, szriftą, formatą, papuoszas, kiek vienas žino, kurs yra vartės kningas žydo ir neżydo spaudintas. Už vis geriaus butu įtaisyti savo, nuosavią spaustuvę ant akcijų. —

Asz czia svajoju, o jus skaitytojai gal iszjuoksite, kad ne už to gało griebiuos: negavęs valios, jau raginu prie

paskirto darbo. Tiesa, negavom dar valios, bet vyliuos gausime, o tadą ir pritiks panaszus įspėjimai. —

Neužmirszkime prekybą lietuviszkomis kningomis busiant isz pradžios visai geru interesu, kol neatsiras daugiau kromų. Tai-gi isz angsto reikia apsidairyti apie vietas, kur galės uždėti didesnes krautuves. Tokios vietas, žinoma, bus pavietavuose miestuose, dėl visos apylinkės; ypatingai parankūs yra Panevėžys ir Sziuliai viduryje Kauno gub. ir dagi prie gelžies kelio. —

Kaip isz szirdies kraujas atnaujintas eina į visus kuno sąnarius, teip isz miestų į apylinkes eina szviesa ir atgavimas arba pagedimas. Didžiausis maskolių rupesnis — visupirmu Lietuvos miestus sumaskolinti; didžiuosius: Kauną, Vilnių jau pavyko sumaskolinti. Kauną dar gal atgavinti, turint biszkį laisvės, bet Vilniaus nebeatgavinsime. Palieka mums vidutini, pavietavi miestai, kurie turi užlaikyti lietuviszką budą, kaip Nytauja, Riga užlaikė latviszką budą. Czia mūsų teatras iszsilavins, czia tautiszki chorai tversys, czia literaturiszki susirinkai ir skaitymai bus. Teip padarė ir Vengrijos Slovakai: iszstumi isz didelių miestų, susispietė mažamę: Turócz Szt. Marton (Turcziszkasis szv. Martynas, arba stacziai — St. Martin), gulintį Tatrų kalnuose, ant upės Wagu, ir czia savo literaturą lavina ir su savo persekiotojais grumias. —

M u s ų r a s z t a i.

Ukiszkasis Kalendorius ant 1899 metų.

Sudėjo „Sargiecziai“.

Po małdakningių, per vis daugiausiai iszplatinotoji kninga yra Kalendorius, kurs nevien turtingojo lietuvio namuosna, bet ir beturczio surukusion gritelėn kasmetai patenka. Be Kalendoriaus neapseina nėvienas lietuvis. Isz to visudidžiausio iszsiplatinimo Kalendoriaus naudodamies tėvynės vyrai, jau ne vieną kartą buvo steigęs iszduoti Kalendorių su pridėjimu daugių naudingų žinių, ir į lietuvių

rankas nekartą buvo patekęs gan storas Kalendorius, į 100 su virszum puslakszczių. Bet kad didžiąją tų Kalendorių pusę užimdavo moksliszki — daugiausiai istoriszkieji ir lingvistiszkieji — straipsniai, paraszyti augsztesniuouju, moksliszku, nepopulariszku styliumi, per tatai jų turinys mažai tebudavo prascziokėliams preinamas. Po to, Kalendorių sudėjimu rupinties pradėjo vieni patįs spaustuvininkai, dėl geszefto. Nės sakyti nebereikia, juog tokiu budu budavo iszleidžiami Kalendoriai visiszškai menkos vertės; tuotarpu kad szioje ruszioje Lietuvos gadynėje Kalendoriui, esant vienintėlei kningai visų lietuvių perkamojai, reikėtu buti ir mažai populariszškai enciklopedijai visų mokslų vasczioniui reikalingųju, kasmet tolyn varomai systematiszkuouju budu, kurioje straipsnių pasekimą nutaisytu ne alfabeto, bet pirmutinių reikalų eilia. Kalendorius vertas yra atidės nuo raszytojų didesnės, neg ligsziolei kokia kad budavo. Per nelaimiausias aplinkybes, lietuvis-artojas yra visiszškai praszalintas nuo apszvietinimo: lietuviszkos kningos yra jam smarkiausiai užgintos, o svetimosios yra varu brukamos, kurių jisai nesupranta. Todėl mūsų broliams artojams įpatingai pavedame 1899 metų Kalendorių, talpindami jau žinias per vis artojams szendien reikalingas. Czia lietuvis-žemdirbis atras ir „Ko reikia žemei, kad butu vaisinga“, ir „Dauglaukinės ukės“ pamatines taisykles, ir kaip gardžias „sriubas“ virti, ir kitas žemdirbiszkas informacijas. Gražios eilios ir puikios apysakos puoszia visą sąrinkį ir meiliai skaitymą įvairoja.

Netvirtiname atkakliai, buk szisai Kalendorius yra be trukumų. Reikia žinoti, kad jisai yra dar savojoje ruzszėje pirmasis. Prisiklausę kritikos ir pasikvietę naujus sandarbininkus, ant kitų metų steigsimes atiteisti žemdirbių reikalavimus su didesnėmis vėkomis ir didesniu prityrimu.

Turime viltį, juog tėvynės vyrai, linkėjantieji savo broliams artojams padauginimo žemdarbiszkosios apszvietos, prisidės prie veikesnio iszplatinimo szio Ukiszkojo Kalendoriaus ant 1899 m., „Sargieczių“ sudėto, kurio didžiąją pusę užima straipsniai apie žemdarbį ir viralus.

Szisai Kalendorius gaunamas yra prie Spaustuvininko O. Mauderodės Tilžėje.

Kalendoriaus turinys.

Keliamusios šventės. Rodyklas švenčių. Praktika abelna ant 1899 meto pagal šimtmetinį Kalendorių apie oro atmainas ir javų derlių. Saulės užtekėjimas ir nusileidimas pagal Varnių ir Vilniaus padangę. Mėnesio kvadros. Saulės ir mėnesio aptemimai.

Eilios (Maironies).

Apysakos. „Bėda geram žmogui, bet ir nieksziui nevisuomet laima“. (Savojo).

„Santauka“ (Dėdės Atanazo).

Vaismainiszkoji, arba dauglaukinė, ukė. (A. Sodiecziio).

Tabako auginimas ir rauginimas (Jergutėlto).

Ko reikia žemei, kad butu vaisinga. (A. Sodiecziio).

Virėja (Zupų, arba sriubų, virimas).

Smulkios ukiszkosios patarmės (Naudlinkio).

Įvairios informacijos (Paczo taisyklės. Mastai, saikai, svarai, piningai etc.)

Sekų prekės. — Apgarsinimai. — Kningų sąrašas.

Atsakąs redaktorius **J. Łapinas Tilžėje**; prie jo siųst rasztus, rankraszczius ir piningus; pas jį teipo-gi laikraszczio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Łapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

Spaudinta pas J. Szenkę, Tilžėje.

Javų mitalas

ir kiti ukiszkieji Smulkmenis.

Kiekviena pjutis iszima isz žemės daug derlingų syvų, kuriais mito beaugdami javai. Per mėszlus atsigražina žemei syvai, bet ne visi. Dėl to kad viena dalis suėjo žmonėms ir gyvuliams į kuną, antra dalis javų parduota: tai tos dalis jau nebeatgrįžta atgal į žemę. Jeigu ką iszvežei isz dirvos ir pievos, vėl tiek pat atgal atiduotum, tai tuokart žemės vaisingumas butu visuomet vienodas; o jei mažiaus žemei teatiduodi, neg kiek iszemi, tai žemės syla dėl iszdavimo vaisių reikia juo tolyn vis mažinties ir mažinties.

Isz žemės vaisių per vis daugiausiai *grudų* iszsiveža kitur ir į žemę nebeatgrįžta; todėl žemės syla grudams gimdyti turi butinai eiti mažyn. *Su grudais* per vis labjausiai *phosphorinė rugsztis* atimama yra nuo žemės, dėlto kad grūdai tos rugszties už vis daugiau isztraukia isz žemės, o žemė mažiaus jos teturi. Mėszlai negali atgrąžinti žemei phosphorinę rugsztį, dėlto kad patis jos mažai teturi (daugiau jos turētu, kad gyvuliams visi grūdai butu suszeriami, bet tai negalimas daiktas). Tai-gi juo tolyn, javų derėjimas juo turi mažinties, dėl nuplėszimo žemės isz phosphorinės rugszties.

Bet žmogus iszgudrėjo, ir iszmoko priemoningu budu atgražinti žemei phosphorinę rugsztį. Prasimanė sėti į žemę superphosphatus, nės jie turi savyje phosphorinę rugsztį. Įbėrus į žemę superphosphatą, javai gauna isz jo phosphorinę rugsztį, o kitus syvus gauna isz mėszų, ir per tatai auga derliai netiktai grudai bet ir stiebai ir laiszkai, dėlto kad kiekviena augimė tuokart teturi pilną auglių, kad gauna pilną mitalą dėl visų savo kuno dalių. *Superphosphatas* patiekiamas yra isz tam tikrų akmenų, vadinamų *phosphoritais*, isz *koprolitų* (arba suakmenėjusių mėszų pirtvaninių gyvuolių), isz *guano* (arba amžiais susikrovusių mėszų jurinių paukszczių ant pakraszczių ir sašų Ramjojo Oceano) ir isz *kautų pelenų*. Tuos dalykus sumala į smulkausius miltus ir prideda sziokių tokių vaistų, kad phosphorinę rugsztis rastusi lengvai isztirpstanti vandenyje. Phosphorinės rugszties daugumas iszreiksztas esti ant maiszo, ir nuo to galima pažinti stiprumą superphosphato. Visustipriausis superphosphatas yra 25 %, o visulengviausis — 10 %. Juo didesnis procentas phosphorinės rugszties yra superphosphate, juo szis yra brangesnis, bet mažiaus jo reikia sėti. Ringos fabrikos superphosphatai turi 13 % — 14 % phosphorinės rugszties, tai yra: 6 pūduose tilpsta 31—34 svarai grynos phosphorinės rugszties.

Praszcziokėliai tankiai apsiperka kvaleziuotu arba netikusiuo superphosphatu, užmokėdami už prastą dar brangiaus kaip už gerą. Pirkdamas superphosphatą, įsistebėk:

pirma, kad butu sausas ir smulkausis. Nepirkk szlapjo arba parudavusiamę maiszė esanczio;

antra, kad pardavėjas galėtu galvoties už jo gerumą ir pažymėtojo procento tikrumo.

Per vis geriausiai pirkti superphosphatus tiesiau isz fabrikos. Susitarius buriui ukininkų, šudėti piningus ir parsitraukti cieleą vagoną. Tuokart iszeina geras rokundas ir daug pigiaus galima nupirkti, neg kaip parodyta preiskurantuosė. Tokiuo budu gausi tikrą superphosphatą ir už pigiausią prekę.

Neprastai yra perkant superphosphatą iš ukiszkujų bendrovjų krautuvių, kaip szitai: Liepojęje Consumverein der Landwirthe, Mintaujoje tapati ir Kedainiuose „Sielskochoziazstviennoje obszczestwo“, ir iš kitų panaszių. Ten teipojau nebus apgaulio.

Už vis prasciaus perkant nuo mažųjų krautuvių arba nuo žydėlių, kurie kvalcziuoja tavorą neiszpasakytai, maiszydami su smulkiausiomis žemėmis, laistydami vandenim, giltinė žino, dėlko, ir teip toliaus. Reikia žinoti, kad superphosphatas prastai užlaikomas gali ir pagesti.

Svaras grynos phosphorinės rugszties superphosphatę kasztuoja maž - daug $7\frac{1}{2}$ kop., o 6 - pūdinis maiszas 13 % — 14 % Superphosphato maž - daug apie pus - treczio rublio. Bet prekė kasmetai mainosi.

Superphosphatas labai greitai tirpsta žemėse, todėl sėti jį reikia neužilgo priesz javų sėja, arba keliomis nedėliomis pirmiaus, kad truputį aptirptų.

Pasėjus superphosphatą, reikia negiliai aparti ir apakėti, kad kuolygiausiai susimaiszytu su žeme, dėlto kad superphosphatas pats savaimi negali iszsiskaidyti po žemę, bet kur įbertas sėjant ir akėjant, ten paskui ant visados pasilieka.

Ant virsziaus javų, nei ant virsziaus pievų superphosphato nereikia sėti — teip neatnesz peño.

Su superphosphatu draug nesék kalkių — pagadinsi superphosphatą. Nei kalkėtoms dirvoms jis nedera.

Kur dera superphosphatas.

Superphosphatas dera dirvoms molingoms, truputį kalkėtoms ir margelingoms.

Jis dera labai derlioms žemėms, ant kurių javai iszguła, o menką grudą teduoda: jis suteikia brandą.

Jis dera dirvoms stiproms ir szaltoms (drėgnoms).

Kur nedera superphosphatas.

Nedera smiltynams ir labai sausoms lengvoms žemėms. Ten javai spėriai prinoksta, iszduodami gerą sziaudą, bet menką grudą.

Nedera dirvoms stiprai kalkėtoms. Ten superphosphatas pagenda.

Nedera superphosphatas dirvoms szlapioms.

Superphosphatas tik ant vienu metų tepataiso dirvą; antruosę ir treciuosę jau nieko nebegalima numanyti.

Superphosphatas paskubina javų pribrendimą; todėl dera toms vietoms, kur javai visuomet vėlai tepribrešta.

Thomasphosphatas dirbamas yra isz gargažių prie fabricijos geležies; todėl kiti vadina jį „Thomo gargažemis.“

Jis turi savyje 16 0/0 — 24 0/0 grynos phosphorinės rugszties. Į žemę isėtas jisai tirpsta labai isz lengvo ir pataiso dirvą ant keleto metų, užtat sėti jo reikia daugiaus neg kaip superphosphato (vieton 1 svaro imk 1 1/2).

Ne maiszyk su superphosphatu: anuodu labai nesutinka ir vienas antrą pagadina.

Thomasphosphatas dera szlapioms dirvoms, smiltynams ir kalkėtai žemei, trumpai sakant: kur nedera superphosphatas, ten dera Thomasphosphatas.

Sėti jį reikia isz rudens, kad per žiemą patirptu žemėsę. Isz bėdos galima ir pavasarį sėti. Ir ant virszaus beauganczio javo galima barstyti Thomasphosphatą.

Phosphorinė rugsztis Thomasphosphatę yra daug pigesnė už superphosphatinę.

Prie pirkimo Thomasphosphato reikia buti teippat atsargiam, kaip prie pirkimo superphosphato.

Kauļų miltai turi 20 0/0 — 24 0/0 phosphorinės rugszties, kuri žemėje teip iszlengvo tirpsta, kad javai nedaug tegali pajusti. Bet galima prabavoti, isz rudens pasėjus ant plėszimų, teipo-gi ant lengvesnių žemių, ant pievų, — be ne butu naudinga.

Gudrių ukininkų vartojama, ir tai su dideliu peñnu, *axotiniai* mėsžlai (cziliszke salietra, amonijakinė druska) ir *patožiniai* (kainitas). Mažesniosios ukės jie nėra dar iszplatinti. Be jų galima apseiti, turint užtektinai gyvuolinių mėsžlų.

Daugesni apie pataisymą ir įtręszimą žemės esamę iszaiszkinę straipsnyje „Ko reikia žemei, kad butu vaisinga“ (Priedę No. 12. 1897 m.)

Varpuotieji javai.

Kviečiai žieminiai (purai) geidžia geriausios žemės, riebiausiai įtręstos. Ant apartos dobilienos po šviežiam įkretimui jie labai dera. Lygiai, galima sakyti, ir po kitų druglapių, tai yra: po lucernoms, lupinams, seradelioms, esparcetams, vikiams, žirniams; tiktai po vikių ir žirnių reikalauja phosphorinės rugszties apie 35 svarus ant deszimtino. Ant stiprųjų dirvų dera ir po bulvių, burokų ir kitų šakninių vaisių, jeigu žemė buvo stiprai įtręšta. Vasariszkieji kviečiai dar didesnio reikalauja įtręsimo.

Rugiai turi stipras šaknis, kurios ir menkai tetirpstančiuosius žemės syvus lengvai išsiurbia, todėl jie ir ant menkesnės žemės uždera. Už gausų įtręsimą menkai teatsimoka, vienok ant silpnesniųjų žemių neblogas iszeina iszrokavimas, davus mėszlo. Angsztėtuosius javus nupjovus lig bežaliuojanczius į paszarą ir iszvežus, potam toje dirvoje rugiai uždera, jei angsztainiai buvo įtręsti. (Reikia atminti, juog visas szis straipsnis priderintas dauglausei ukei). Ant bulvienu rugiai nevyksta ten, kur žemė menkai teįtręšta ir nedavus 35 svarų phosphorinės rugszties ant deszimtino. Lupinus lig bežaliuojanczius aparus, ant tos dirvos rugiai uždera, bet dar geriaus bus pridėjus phosphorinės rugszties.

Apie miežius nieko įpatingo negalima pasakyti, negut kad jie mėgsta phosphorinę rugsztį ir gerai už ją atsimoka (apie 38 svarus ant deszimtino).

Avižos už visus varpuotuosius javus turi geresnes šaknis, kurios ir isz prasciausios žemės gali isztraukti paskutinę sylą; todėl jos vyksta ir ant liesios ir neįtręstos žemės, vienok už mėszlus, kaip naminius teip ir pirktinius gausingai atsimoka. Visuomet reikia atminti, juog avižos nulaisina žemę, todėl avižiena daug geidžia mėszlo dėl kito javo.

Druglapiai.

Druglapiais vadiname žirnius, vikius, pupeles, lucernas, lupinus, seradeles, esparcetus, dėlto kad jų lapai yra

panaszus į drugio, arba plesztekės, sparnus. Ta javų veislė tuom labai skiriasi nuo kitų, kad nėra nežeidžia gyvuolinių mėšlų (azoto), dėlto kad ji tuos syvus traukia į savę iš oro, bet ne iš žemės. Tu augimių šaknis turi ant savęs kerpeles didumo į žirnio grūdą arba ir mažesnes; šitos tai kerpeles prisitraukia azoto iš oro ir dobišams jį suteikia. Todėl agronomai (tai yra mokytieji ukininkai) tręšimą druglapių vadina veltkleidimu, nes tuos syvus, kuriuos suteikia kuczių mėšlai, druglapiai prisitraukia iš oro (azoto): jei yra žemėje įvežto mėšlo, tai dobišai (ir kiti drugainiai) maitinasi azotu iš mėšlo traukiamu, o kaip tik mėšlų pritrūksta, tuojaus pradeda traukti azotą iš oro.

Jeigu į varpuotuosius javus ketini sėti dobišus arba kitus kokius drugainius ir veži mėšlą ant tos dirvos, pagal reikala, dėl varpuotųjų javų, tai čia jau yra išrokavimas, dėl to kad mėšlus tuokart dedi ne dėl dobišų, bet dėl varpuotųjų javų. Ąupinams nereikia nėjokio mėšlo, nei gyvuolinio nei pirktinio; tiktai potažą (kainit) apmoka su paľukanomis (jemams apie 85 svarus ant deszimtino). O dobišai, lucernos, seradelios, patįs dėl savę prijema ir apmoka phosphorinę rugsztį ir potažą. Visi druglapiai labai mėgsta kalkiuotą žemę, margeliuotą žemę ir gipsą. Tiktai Ąupinai visiszkai neprijema paminėtųjų kalkinių mėšlų ir ant kalkiuotų dirvų visiszkai nedera. Nei seradelioms netinka kalkiai. Kiti visi druglapiai iš tiesų galima vadinti kalkiniais augalais, dėl geidimo kalkinių mėšlų.

Be druglapių szendien neapseina nėviena protiszkoji ukė, dėlto kad jie labai pataiso ir pariebina dirvą.

Szakniniai vaisiai,

tai yra bulvės, burokai, morkai, sėtiniai ir k. taveisliai, geidžia riebiausios žemės. Visi jie labai mėgsta ir gausingai apmoka potažą.

Pievos.

Pievos, kurios nėra įkrecziamos patvanais, reikalauja mėšlų. Sausosias liesiosias pievas reikia apvežti kompostu

(veizdėk Priedą № 12. 1897 m.) ir mėszlų skystimu; kitoki mėszlai czia neapsimoka. Žemosios, szlapiosios juodžeminės pievos mėgia potažą ir truputį Thomasphosphato.

Ispėjimas. Sziamę straipsnyje sakėme, kuomet ir kiek svarų reikia imti phosphorinės rugszties. Tai reikia suprasti, kad czia kalbėjome apie gryną phosphorinę rugsztį. Reikia žinoti, juog

6 pūdai trylikprocentėnio (13 %) superphosphato turi savyje grynos phosphorinės rugszties	31,2 svarus
6 pūd. 17 %-nio Thomasphosphato turi grynos phosphorinės rugszties	40,8 „
6 pūd. 15 %-nės cziliskės salietros tur gryno azoto	36,0 „
6 pūd. 19 %-nės amonijakinės druskos-gryno azoto	45,6 „
6 pūd. 23 %-nio kainito turi gryno potažo	55,2 „

Pagal tą galima numanyti, kiek kuomet reikia imti pirktinių mėszlų ant deszimtino. Teip, antai: kalbėdami apie rugius, sakėme apie „35 svarus phosphorinės rugszties“. O kad vienas szeszpūdinis maiszas 13—14 %-nio superphosphato turi maž-daug apie 32 svarus grynos phosphorinės rugszties; tai-gi czia reikiama superphosphato imti maž-daug apie pus-septinto pūdo ant deszimtino.

Apsėjimas su mėszlais, iszvežus ant lauko.

Sziamę dalykę labai svarbu, kad mėszlai iszvežti ant dirvos, kaip tik isz vežimo tuojaus ir butu iszkapstyti po dirvą, o negalima laikyti juos kruvelėse nei per keletą dienų. Dėlto kad mėszlų kruvelės greitai pradeda kaisti, o jiems sukaitus iszgaruoja visugerieji syvai, nekurie į žemę susėda, ir ant tų vietų javai arba suguła, arba iszdogo, ir nei pusės naudos isz mėslų tuokart negaunama. Jeigu kartais atsiranda kokia kliutis, neleidžianti iszkapstyti mėszlus tuojaus po iszvežimo ant lauko, tuokart krauti juos į dideles kruvas sziteip: apaczion papilk kłodą žemių, paskui dėk kłodą mėszlo ir sumindyk; tadą vėl antpilk kłodą žemių ir kłodą mėszlo ir sumindyk, ir teip toliaus; pagaliaus visą kruvą apdėk žemėmis per 15 colių storai.

Sergėkies, kad tokių kruvų nesukrautum ant nuokalvių (paszliedinių) vietų, dėl to kad tuokart lietus iszplautu mėszlų syvus.

Bemaž ko ne visuomet iszkapsčius mėszlus pođdirvą, tuojaus pat reikia ir aparti. Įpatingai tai pritinka dirvoms szaltoms ir kietoms. Prie to, mėszlai tuojaus apartieji ant ilgesnio laiko įkreczia dirvą.

Ant kaľnuotų vietų vėl naudinga, tuojaus aparus mėszlus, kad lietus nenuplautu žemyn. O jei nori, kad mėszlai ant trumpo laiko bet stiprai įkrestu žemę, tai iszkapstęs mėszlus, neark tuojaus — paľaikyk mėszlus ant virszaus dirvos: tadą lietus isztirpins mėszlų syvus, kurie susigers į žemę, žemė greitai suriebės, ale tiktai ant trumpo laiko. Aparti mėszlus reikia negiliai: kad tik akėczios neiszvelka mėszlo, tai ir gerai. Niekuomet neark mėszlų szlapiai, bet paľukėk lig žemei apđziųstant.

Szviežius sziaudingus mėszlus reikia vežti ant kietųjų ir szaltųjų dirvų, kurios nuo to pasitaiso: szįla, pursta, džiųsta, atsigauna oru. Lengvomsioms žemėms nedera sziaudingieji mieszlai, dėlto kad pardaug suszildo ir iszdžiovina. Pelkių (baľų) juodžemiui nereikia mėszlų, nės jis užtektinai turi derliųjų syvų (azot).

Arklių ir avių mėszlai juo tinka molijoms, galvijų — lengvoms žemėms, kiaulių — ľabai karsztoms žemėms, smiltynams. Kiaulių mėszlai reikia maiszyti su kitais. Mėszlų skystimas (srutos) naudingi smiltynams ir pievoms (ľaistytk ant visiszcai sausos žemės, bet ne ant szlapios nei po lietui); reikia jį atleisti vandenim, dėlto kad pats vienas yra par stipras — gali nudeginti szakneles; skystimas tuojaus yra szaknelių iszcziulpiamas isz žemių, todėl tiktai ant trumpo laiko pasotina augalus. Daržovėms jis ľabai tinka.

Visoki gatunkai dobiľų, seradela, lucerna ir visi pleszteklapiai neatsimoka už gyvuolių mėszlus. (Kaip buvo augszcziaus pasakyta).

Mėszlais apibarsto nekurius jaunus augalus dėl apsergėjimo nuo iszszalimo.

Apsėjimas su mėszlais kutėse (arba gurbuose).

Kaip brangus yra artojui mėszlai, to nei aiskinti nebereikia. Bet reikia mokėti užlaikyti juos, kad nepagestu. Mokėjimas apseiti su mėszlais yra tai elementorius ukiszkojo mokslo, ir kiekvienam ukininkui reikia nevien žinoti lig poterius isz atminties, bet ir įvykdinti praktikoje, ir tuokart tiktai galima pamislyti apie pagerinimą savo ukės per pirktinius mėszlus, per sėjamuosius paszarus, per pagerintuosius padargus.

Per ką mėszlai genda?

Per iszdžiuvimą, per sukaitimą, per iszplovimą vandenimi, per gausų priėjimą oro.

Tai kaip gi reikia užlaikyti mėszlus?

Pirma, *neleisk mėszlų skystimą isztekėti isz kuczių arba susigerti į aslą.*

Antra, *neprileisk vandenį isz oro įtekėti į kutes lytaus arba upelio paveikslę.*

Treczia, *netaikyk szaltiniuotų (arba versmėtų) kuczių.*

Visugeriausiai užsilaiko mėszlai kutėse po gyvuoliais, dėl szitų priezasczių. Mėszlai tuokart vien yra gyvuolių primindžiojami, per tatau oras neturi liuso priėjimo. Gyvuolių szlapimai neleidžia mėszlui iszdžiuti, ir patįs skystimai niekur neiszteka, nepranyksta, bet į mėszlą susigeria. Kutėse mėszlas isz lengvo tepusta, dėl to kad oras ten stovi maž-daug vienodas. Kuczių aslai reikia buti isz molio supluktai arba bent akmenimis angszcziai iszgrįstai, kad gyvuolių szlapimai nesėstu į žemę. Smulkiomis torpėmis iszbarszczius aslą, labai yra naudinga, dėl to kad jos tuojaus sugeria liekų szlapimą. Gyvuolių ėdzioms reikia buti pakeliamoms, dėl to kad mėszlo klodai kraunasi vien augsztyn. Žinoma, prie to pakratało (pakraiko) reikia turėti užtenkamai, o sziaudų mažai teturint, reikia juos pavaduoti łapais, kemsais, torpėmis, samanomis (kiminiais), paparcziais, visokiomis piktažolemis ir kitais dalykais, kaip buvo pasakyta Priedę prie No. 12. 1897 m.

Bet kartais negalima užturėti mėszlinių skystimų, kad netekētu išz kuczių. Tai atsitinka kutėms stovint ant versmėtos (szaltiniuotos) vietos. Tas mėszų skystimo išstekėjimas yra su dideliu pragaiszečiu dėl ukininko: pagal aprokavimą mokslo vyrų, vienas gorczius mėszlinio skystimo kasztuoja kapeiką; o jei prie to atminsime, juog skystimui išstekėjus, mėszlas budamas be drėgmės genda, tai pragaisztis iszeis daug didesnis.

Ką reikia daryti, mėszų skystimą nėjokiu budu negalint užturėti, kad netekētu išz kuczių?

Tuokart tekanczią mėszų sunką tuojaus sugauk, neiszleisk tekėti kur tinkamą. Czia ukininkui priseina pacziam iszgaivoti pritinkantį tarpą. Paprastinai, dirbama tam tikslui szulinėlis, isz visų szalių iszmurytas su cementu; į tą szulinėlį suleidžia liekų betekantį mėszlo skystimą. Tą szulinėlį reikia apdengtą laikyti, kad neprilytu ir kad oras negautu liuosos prieigos. Dėl nepagedimo to brangaus skystimo, reikia pilti į szulinėlį vitrijolį: 1 dali vitrijolio ant 100 dalių mėszlinio skystimo (Vitrijolis lotiniszcai vadinasi acidum sulphuricum, rusioniszcai — siernaja kislota, kasztuoja 5 kapeikas už svarą).

Mėszų skystimu laisto daržus, smiltynus ir pievas.

Jei mėszų skystimai iszteka isz kutės, tai mėszlų ten reikia tankiai barstyti smulkiomis torpėmis, o jų neturint — smulkiomis žemėmis; tai reikalinga, kad mėszlai nepagestu.

Laidaras (kitur vadinamas diendaržis) yra tai dalis kuczių, neapdengetoji stogu, kur laikomi yra gyvuoliai vasarą palaidi. Gudrieji ukininkai panaikino laidarą, pripažindami jį už pragaisztinę dėl ukininko per tatau, kad jamę daug mėszų pagenda, nuo lytaus ir saulės į niekus pavirsta.

Ispėjimas. Mėszų kruvos ir mėszų duobės, kur yra užlaikomos, reikia laikyti apdengtos nuo lytaus ir saulės. Ten kalkiai vodyja, paskubindami garavimą amonijako.

A. Sodietis.

Ukiszkieji smulkmenis.

Midaus darymas.

Lenkiszku budu daroma isz medaus, szilto vandens, apvynių, mielių ir kvapingųjų szaknelių (pagal norą).

Vandens nuo pradžios reikia tiek szilto, kad tiktai medus galētu isztirpti. Kaip reikia pažinti, ar medaus idėta užtektinai, ar ne? Įleisk žalią kiauszinį: jeigu jis plūduruoja teip, kad tiktai menka dalelė jo į augsino didumą kyszi isz vandens, o visas yra pasinėres, tai medaus užtenka. Visus beplūduruojanczius drumstus nugriebk ir visiszkaiz cziystą mieszimą virink per keletą adynų.

Kaip galima pažinti, ar jau midus iszvirėš? Įpilk truputį į indą, atauszyk, įleisk žalią kiauszinį: jeigu dabarcziui plūduruoja vieną pusę pasinėres, o antrą pusę isz vandens iszkišzes, tai midus iszvirėš.

Už adynos pirm pabaigiant midui virti, reikia pridėti apvynių. Ant 5 gorczių midaus imk 15 lotų apvynių. Apvynius supilk į maiszelį, užriszk ir įmesk į beverdantį midų, ir virink per cielą adyną. Jei nori, kad midus butu tamsesnio kolorio, įkaitink raudonai gelžgalį ir keletą kartų įmerk į midų.

Pagaliaus iszvirusį midų iszpilk į indą, atauszyk lig 18 gradų szilmos (tai yra: lig tokiam sziltumui, kokį turi pelkės vanduc, vasarą įkaitintas saulės spinduliais). Tada pridėk ketvirtą dalį kvartos mielių, iszmaiszyk gerai, apdengk marszką ir palaiky teip per keletą dienų.

Czia reikia ałaus mielių virszutinių ir szviežių. Po to midus vaikszcziuoja per 4 dienas, o kartais ir ilgiaus. Po kelių dienų, kad jau midus yra iszsivaikszcziuojės, perkosz per ploną drobę tiek kartų, kiek reikint, kad midus butu visiszkaiz cziystas. Ant gaų gaų, supilk midų į butelius, gerai užkorkuok, užsakuok ir laikyk rusyje (arba sklepe).

Jeigu nori, gali virdamas midų įmesti maiszelį su kvapینگomsiomis šaknelėmis, tai yra: trupuciu cinamono, baltojo imbėro, žvaizdinio aniso ir gvazdikų.

Suris šveicariškasis.

Paprastasis, kietasis suris išėjo iš modos, ir jį vartoja tiktai prasciokėliai; jo vietą prie turtingesniųjų ukininkų užkariavo suris „šveicariškasis“. Prie sulėjimo to surio sžitie dalykai yra reikalingi: saldus pienas, suriagrobis ir skrynelė.

Skrynelė sžitiems suriams lieti dirbama iš medžio, turi 12 colių augszčio ir 5 colius pločio. Kaip virszelis, teip dugnelis, teip ir visos sienelės yra kiaurai išgrąžytos dėl isztekėjimo parugų.

Suria:robis yra tai jauno verszio pilvelis (arba skrundis). Pataisoma sžiteip. Verszio pilvelį iszplauk ir iszdžiovink, paskui sudraskyk į skiauteles, sukiszki į butelį ir užpilk druskos daug. Ant gaalo užpilk ar vandenim, ar alum, arba parugomis, ir gerai užkorkavok.

Lėjimas surio. Szviežią saldų pieną, ką tiktai pamelžta, supilk puodan ir atszildyk į tokį sziltumą, koks isz karvės kad buvo, ir įpilk suragrobio. Ant 3 gorcezių pieno užtenka gero szaukszto suragrobio; jeigu nuo tiek suriagrobio, pieno dar nesutraukia, tai dar daugiaus įpilk.

Kai pieną sutrauks, paimk skalą, suraižyk pieną į huitelius, kad isz jo parugos isztekėtu. Tada supilk į skrynelę ir trankyki į suolą, ar į kedelę, pirmiaus dugni skrynelės, paskui virszų, kad suris susilietu į vieną huitą. Teip trankyki skrynelę tankiais atvėjais per pirmąją dieną. Trecziazją dieną iszimizki surį isz skrynelės, apvelki jį druską ir vėl įdėki skrynelėn. Surį skrynelėje laikyki lig pusantros nedėlios, per tą laiką bent 3 kartus teip sudyki, apveldamas druską ir vėl įdėdamas skrynelėn.

Iszėmęs surį isz skrynelės, laikyki jį szėpę szaltai, galima ir ledaunioje. Įgainiui suris apaugs glemeziais,

pageltonaus; tada jį nuplauk; ir teip paskui plauk jį kaskart, kai pamatysi apsiglemėjusį arba apipelėjusį. Toks suris szviežias nėra teip gardus, kaip pastovėjęs.

Išpėjimas. Apie suriagrobį reikia priminti, kad jam tederą tokio verszio pilvelis, kurs dar nebuvo szienąėdęs, kas atsitinka lig *pus-antros nedėlios* nuo gimimo. — Jeigu suris paskirtas yra ant ilgo laikymo, tuokart reikia jį slėgti toje paczioje skrynelėje, bet pirma slėgimo reikia jį apvyturti czystą lakatą, kad per skyles laukan nelįstu. — Ilgai laikomas suris kad negestu, retkarcziais aną nuplauk ir isztrink visą druską.

Lietuviszka gira. Tris svarus sausos duonos sutrupink ir įmesk į czystą boselį. Ant to antpilk 20 kvartų verdanczio vandens, o kad atausz, įpilk 2 lotu mielių isztirpintų pirmiaus vandenyje. Po 12 adynų, kad iszrugsz, girą perkoszk, įberk 1 svarą smulkiojo cukraus, supilk į stiprus butelius, o kas nori, gali įmesti po porą džiovintų vynuogių (razinkų) ir po ripeleę citrinos. Po 24 adynų gira jau gatava. Szaltamę rusyje (sklepeę) galimo iszlaikyti ją ir porą mėnesių.

Medutinė gira. Pusę svaro džiovintų vynuogių (tai yra: razinkų), 2 citrinu supjaustytu į ripeles, 2 svaru medaus sudėk į boselį. Užvirink 15 kvartų vandens atauszyk ir įpilk pusę stiklo (tai yra $\frac{1}{2}$ sklėnyczios) mielių, isztirpink tamę vandenyje, įplakk 2 szauksztu miūtų, ir supilk į boselį. Ant rytojaus gali dar pridėti 3 kvartas szalto virinto vandens, o kad vynuogės ir citrinai antplūs ant virszaus, reikia jas iszmesti, o girą supilstyti į butelius, stiprai užkorkuoti ir laikyti szaltai.

Užszutintoji duona. Kepant duoną reikia palikti luitą teszlos, kaip ant pusės kepalėlio, idėti i indą, apriszti kad nepagestu ir užlaikyti sausoje szaltoje vietoje dėl užszutintosios duonos patiekimo.

Priesz kepimą tos duonos, įpilk duonkepėn miūtų, apipilk verdancziu vandenim, iszmaisyk samcziu, apdengk

marszką, kad atausztu. Tada nuo anos senosios rugszcziosios teszlos nuimk nuo virszaus apdžiuvusią plėvę, atmieszk teszlą sziltu vandenim, supilk duonkepėn ir iszmaisyk. Kai surugs, pridėk miltų, druskos kmynų ir iszminkyk, kad teszla butu tirsztai ir lengvai butu atskiriama nuo rankų. Tada pastatyk sziltai, o kad iszkišs, dirbk kepalėlius ant stafo; kai jie iszpurs, sodink ant pabarstytos stambiais miltais ližės, patepk kepolėlius ałum arba kiauszinio baltymu ir szauk į peczių.

Gerai isidėk, juog duonai iszkepus reikia buti *lengvai*. Maiszymas turi buti tirsztas, kad daugiau miltų butu iszrugusių, o mažiaus reiktu miltų dėl minkymo, per tatai duona bus gardesnė.

Stipra, o pigi maliava. Negesytus kalkius apipilk szviežiu saldumi pienu ir nei trupucziū nepamaiszės, palikk ant 24 adynų. Tada vėl tokio-pat pienu antpilk tiek, kad gerai iszmaisytus pasidarytu tokio tirsztumo, kaip tirsztai smetona. Tą maliavą dukart aptepus medžią ar murą, vis-tiek ir tinką, gausi labai stiprą maliavą, kaip aliejinę, nebijanczią nei lytaus, nei oro. Apmaliavotuosius daigtus gali plauti sziltu vandenim — maliavai nieko nevodys.

Dėl koliorio, gali antrą kartą pilamąjį pienu sumaisyti su tinkamojo koliorio maliavą. Tą maliavą sutrynus pirmiaus su szviežiu suriu ir su pienu ir paskui pieneį iszplakus, kolioris randasi labai tvermingas.

Tą maliavą galite maliavoti langus, tabliaturas, duris, sienas, langinyczius, dėl papuszos ir dėl tvermės.

Kytas pecziaus plysziams užlipyti. Pelenus, molį ir truputį druskos apipilk vandenim ir iszminkyk į teszlą. Iszeina geriausias kytas dėl peczių.

Kytas langų plysziams užlipyti. Negesytus kalkius ir ruginius miltus paszłapinėš vandenim, iszminkyk ir užtepk plyszius.

Isz sudygusių rugių duona kad nevodytu, pridėk lotą druskos ant kiekvieno svaro miltų.

Kad pienas daugiau išleistu smetonos, sukosęs šviežią pieną, į kiekvieną puodynę įpilk po šaukštą szulininio vandens; tadą per 12 adynų susidarys smetona, o per 24 adynas ta smetona bus jau rugszti ir galėsi iš jos sviestą sukti.

Kad plienas nerudytu, ištrink negesytais kalkiais susmulkintais į dulkes.

Apsergėjimas ukiszkujų padargų nuo rudyjimo. Žinoma, kad visoki geležiniai, plieniniai ir skardiniai padargai, per ilgesnį laiką nebevartojami, pradeda rudyti, o per tatau ir gesti. Idant nuo to juos apsergėtum, aptepk juos tepalu, patiektu išz nesudytų laszinių su sakais (arba dervą, kiti saka „smała“). Tepalas dirbama sutirpinant tris dalis laszinių su vieną dalimi sakų.

